Советски Союза къахьегамхой! Дерригa низаш тlадахийта КПСС XXIII-ча съезда решенеш чаккхъяхара, пхе шера план кхоачашъяра! (КПСС ЦК Тlахьехамашцара).

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВlАШАГlКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГlалгIайн обкома Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Советен Министрийн Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 133 (4301). ШОАТТА, 5 ноябрь, 1966 шу. Мах 2 кеп.

Респотребсоюза чуйоагIа Гудермесски нерда консервни завод болх бе дIайолаеннай. Шера консервай 7 миллион условни банка арахецаргья завода болхлоша. Шоай хьинарехо ца деш къахьег царь унх деношка арахеца продукци дукхагIа хилийтара, цун дикал лакхагIа хилийтара. ХIара сменах нормаш тIехкхоачашъеш хьинаре къахьегарца белгалбаьнна ба нн. Хоружина, Мосиенко, кхыбараш.

СУРТА ТIА: хьалхарча плане обжарщицаш Р. Хоружина, Р. Мосиенко.

Н. Кобиашвиле сурт.

ОКТЯБРА НАКЪА ДОЛХАШ

ДИАЗЗА ВIАШТТА

Ерригсоюзни яхье котбаьннаб крекингисташ

ЧIоаггIа хьинар айденна иъахьийгар КПСС XXIII-ча съезда цIерахча Грозненски крекинг-завода болхлошеи специалисташеи кхоалагIча квартале. Цо башха-дика результаташ елар. Мехкдаьтта чаккдахара боарама, бедала крекингировани яра, моторни доагор арахецара отталь паччахьалкхен плани тIаийца социалистически декхараши дикка тIехкхоачашдаьд цар. Къахьегама овсарле планахчул 6,6 процент дукхагIа лакхъяьй. Товарни продукци хьаярга бода мах 41 эзар сома лохбаьб. ХIаьта квартале планал совгIа баь пайда 24 эзар сом хилар. ДIаухийташ йола Iи, доагор, электроэнерги, реагенташ а иштта боарамал кIезигагIа я. Зехьа доадер кIезигдара чотах доагорен бедален 587 тонн кхояьй.

Селхан, дерригача халкъа цIей, гарганхоачаш, дог гIоздоаикхаш хоам хилар Москвера. Крекинг-завода кулгалхой цIерах енача телеграмма тIа йоах;

Мехкдаьтта чакхдоахачеи мехкдаьтта химически промышленноста Министерстваи профсоюза ЦК-аси предприяте коллектив даькъала ювц кхоалагIча квартале лелаяьча яхьа итогашка хьежжа хьокхамаш лакха хиларах цунна хьалхара моттиг а СССР Министрий Советеи ВЦСПС-еи карара кара тела ЦIе байрахх а яларца. Балха тIа, мехкдаьтта продукташ дукхагIа яхара, цар дикал тоаяра даькъе дIахо а толамаш доахалда оаш.

Нефтехимпрома министр — ФЕДОРОВ.
Профсоюза ЦК председатель — СЕТЦОВ.

Ерригсоюзни социалистически яхье вIаштта хIанэ диазлагIа котало йоаккх грозненски крекингисташа. ГIадбаха а болаш боагIаргба уж дезача ден демонстраце. Цар гIулакхаш хIанэ а лел дика. Сийлахь-боккхача Октябра цIейна кердача къахьегама толамашца накъаболх уж. Октябрьскии итт беттен план массадолча хьокхамашта тIехкхоачашъяьй. Шу хьадоладелча денз мехка халкъа боахама планал совгIа дIаяхьийтай деза мухьаш тIадола мехкдаьтта продуктай дукха итташ эшелонаш. Цу юкъа планал совгIа 350 эзар сомал дукхагIа пайда баьб.

ЦIей сийна лаьца къахьегама вахта дIахо хьош я.

ЛаьрхIачул дукхагIа

Грозненски горпищекомбината коллективо къаьстта дика къахьег пятилетка хьалхарча шера. Ерригa продукци арахецара итт бетта план 28-ча октябре кхоачашъяьй цо.

Къаьстта дика болх бу нов. Вишняков керте латтача корта бохабеш доаца маларaш арахецача цеха коллективо. Итт бетта план ханал хьалха кхоачашъярал совгIа, октябра бетта план а диъ ди хьалха кхоачашъяьй цо.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 49 шу дузача денна сийлеца накъа енай Грозненски вагонни депо коллектив. Мехкдаьтта продукташ чуйотта цистернаш кийчъяра итт бетта план 8-ча октябре кхоачашъяьй цо, чархашта ремонт яра план 7-ча октябре кхоачашъяьй.

11 БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Уж къахьегама темпаш кхы а лакхъеш болх бир депо коллективо. Итт бутт чакхбалалехьа планах лаьрхIачул совгIа кийчъяьй эзараш цистернаш, ремонт яьй 1939 пар паровоза чархашта, 204 воздухораспределителашта.

Къахьегама овсарле план 3,9 процент тIехкхоачашъяьй, ремонт ярга, цистернаш кийчъярга дIабода мах 3,2 процент лохбаьб. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах духхьала нйс бетта паччахьалкхенна кходаь ахча 97,1 эзар сом да.

Депо коллектив, социалистически яхье лаьнай Краснодарски вагонни депо коллективаца цистернашта ремонт еча прогрессивнегIа йола технологи балха юкъеяхьара. Цехий болх эргабаьккха тоабаьб.

Коллективацарча новаторaша, рационализатораша чIоагIа къахьийгад укх шера производства юкъе кердадараш кхухьаш. Балхара мукъа болча хана машиннаькъахоша дукха гIишлои балхаш даьд производство тоаяра. Цхьан цехе плиташ яхкара балхаш чакхдаьхад хIанзлехьа. Чархашта выпарка еча ваннана лард йоллаш, пневмогидравлически подъемника ремонт еча дукха балхаш даьд. Уж санна йола мероприятеш кхы дукха чакхъяьхай балха ха йоацача хана. Цар вIаштIехьдалийтад планах лаьрхIачул совгIа итташ эзараш сомаш ахча паччахьалкхенна кходе. Цига къаьстта дика къахьегарца белгальяьнна я Радви Николай Ивановичи, Шкатула Юрий Петровичи керте латтача цехий коллективаш.

Укх шера цахаддаш социалистически яхье хьалха латташ хьайоагIаш я поездий чархашта ремонт ю мастер Стеганцев Анатолий Григорьевич керте латтача цеха коллектив. Цхьайтта бетта план 2-ча ноябре кхоачашъяьй цо. ВорхIлагIча ноябрга кхачалехьа 11 бетта планал совгIа ремонт ергья тха коллективо 250 пар чархашта, — аьлар Анатолий Григорьевича. Из да коллективо Октябра цIейна хетадаь къахьегама совгIат.

Ши-шегIа хьахиннадац уж къахьегама толамаш. Цо яхь лелаю промывочно-пропарочни цеха коллективаца. Депо карара-кара тела Ше Байрахх яккхара чIоагIа къовсам лоаттабу цар. Болх нийса вIаштIехьбаьккхаб, къахьегача овсарле лакхлургйолаш керда методаш балха юкъекхухь, хан-ханнахьа итогаш а еш, балха тIа нийсленна кхоачамбоацараш дIадоах. Цу массайолча мероприятеша кердача толамашка кхувл.

Чархашта ремонт еча цехе къаьстта дика къахьегарца белгалбаьнна ба болхлой нн. Стукала Алексей, Павлишин Анатолий, Бахматков Георгий, Аксенов Николай, кхыбараш. ХIара сменах нормаш 125—130 процент кхоачашъю цар.

Б. КОСТОЕВ.

ДОТТАГIАЛ ТIЕХЬА ВIАША ГIКХЕТАР

3-ча октябре КПСС ЦК-а Кубай КП ЦК Политбюро членаца, Куба Республика президентаца Освальдо Дортикос Торрадоца, Кубай КП ЦК Политбюро член а ЦК шоллагIа секретарь а, Революционни правительства премьер-министра заместители Куба Республика Революционни герзашцарча низий министри волча Рауль Кастро Русаца, Кубай ЦК Политбюро членаца, Куба Республика Революционни герзашцарча низий министра заместителаца Серхио Дель Валье Хименесаца вIашагIкхийтар КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев, КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, КПСС ЦК Политбюро член, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. В. Подгорный.

Вежарашха долча доттагIалеи дегтIарча безамеи хьалашка чакхъяьнна беседа йолча хана дийцар КПСС-ам Кубай Коммунистически партенеи юкъера гIуланхаш, цхьана леладу Советски Союзаи Куба Республиканеи юкъера гIуланхаш дIахо дэгIаккхувлара дешаш а шинна а оагIонна хьашт дола кхы тайпа дэшаш а.

Советски оагIонгахьара беседа еча юкъе дакъа лаьцар КПСС ЦК секретара Ю. В. Андропова, КПСС ЦК члена, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра А. А. Громыкос, КПСС ЦК члена, СССР оборона министра хьалхарча заместитела. Советски Союза маршала А. А. Гречкос, Куба Республикерча СССР посола А. И. Алексеева, кубински оагIонгахьара — СССР-ерча Куба Республика посола К. Оливарес Санчеса.

СУОМИ ЯХАЧА МЕХКА

ХЕЛЬСИНКИ, 3 ноябрь. (ТАСС-еи «Праваи» корр.).

Оаха дика кхетаду Финляндененеи Советски Союзаи юкъе дикача лоалахой гIулакхаш хилар мел лоархIаме да, хIаьта тхона дег тIара лов уж дIахо дегIаахари чIоагIдалари. Цу дешашца моаршал хийттар Хельсинкерча «Стремберг» яхача электромашиностроительни завода болхлой викалаша КПСС ЦК Политбюро член, ЦК секретарь М. А. Суслов керте а волаш предприяте еначa КПСС делегацега.

Тха заводо, аьлар болхлой уполномоченне, ший продукци йохка кхухьийт дукккхача мехкашка, цу даькъе Советски Союзе а. Оаха айхха бувзамаш лоаттаду «Электросила» яхача ленинградски заводаца. Тха дукха доттагIий ба цига. ХIаьта тха заводе вIашагIа а елла, болх беш я «Финляндия — СССР» яхача общества отделени.

Советски хьаьший, безаме дешаш бахьан долаш болхлошта баркал а аьнна, завода директор хьалха а ваьнна чIоаггIа уйла тIайохийташ завода цехашка хьежар, производственни процесс йовзаш хилар.

Тахане а столица Отаниеми яхача пригородерча Хельсински политехнически институте а хIаьта пул тIехьагIа Тапиолу яхача городе-спутнике а хилар М. А. Суслов а хIаьта иштта делегаце членаш а — Б. Н. Пономарев, В. И. Конотоп, Б. С. Толстиков.

МЕХАНИЗАТОР, АГИТАТОР

СА ТОССАШ латт. Болхлочун спецовка а ювхаш совхозни гараж йолча оагIорахьа дIаводa Салман. Из ва Алханчуртски совхоза шофер. Диспетчерски дIатIа а ваха ший путевой лист хьа а ийца бийсана гараже дIаоттаеча хана ший машина еррига узлаш техка, даьтта хьекха кийчъяь хиннаяле а юха а машинага хьажа вахар Салман. Кхыча тайпара хила йиш а яц, хIана аьлча гаьнача новкъа сихха дIаккхачийта еза кир ийца ваха везар цунна.

Тракторист волаш дукха болх бир Беков Салмана тракторни бригаде, цу хана а яр цунга шофера бокъонаш. Массаза а ше дукхагIа эшача, боахама дукхагIа ше пайда лургболча болх беш хьавоагIар Салман. Керда юртбоахама техника ера совхоза — ийшар механизатораш — Салман трактора тIа хайра. Цу хана дукхача наха вовзаш вар из, ший болх тешшаме кхоачашбарца, хIаьта трактора тIа ше болх бе дIаволавелча юха а гучадаьлар Салмана болх цIенача дег тIара беш хилар. Механизатораш тоъаш бацар, из бахьан долаш шин сменах болх бора цо, ла магацар цунна кхай тIарча стане бийсанна болх ца беш техника латтар.

Тракторни бригаде ше болх беш волча хьалхарча сезонах трактористашта юкъе латташ вар из. Цу сезонах 1250 гектар лаьтта аьхар цо. 15—20 шера тракториcталла болх беш бараш а цецбувлар цунна карагIдувлачох.

Цхьан дийнахьа совхоза директора Льянов Ахьмада тIавийхар Салман. «Автопаркера гIулакхаш дика лелац вай, хьога шоферий бокъонаш я аьнна хезадар сона, цига балха ваха веза хьо», — аьлар н. Льянова. Салман раьза хилар. Да а дар автопаркера гIулакх геттара во. Кир дIа-юха кхахьара план цIаккха а кхоачашъяцар.

Салмана ГАЗ-93 яха самосвал елар. Нагахьа санна из самосвал хьалха дукхагIча хана гаража чу латташ хиннаяле, хIанз гIулакх кхыча тайпара хилар. Ах бутт совгIа ха ийшар Салмана мотор вIашагIбаьккха тоабе, ерригача узлашка хьажа, цхьайола деталаш ше хьа а еш хувца. Пхи шу де Салман цу цхьан машина тIа болх беш вола. Геттара дика лелаю цо машин. Кхы лела пайдана йоацача яьнай аьнна хиттта машин Салмана дика доал дарах кхы дукккха эзараш километраш леларгйолаш я. Совхозе дукха гIишлош хьалъеш латт, хIаьта цу балха гIишлош хьалъяра материалаш тIаувзача балха ва из. Цига мегарг а вацар иштта вар мара. ХIара денна 20—25 тонн материал дIа-юха хьу Салмана норма 15 тонн мара йоацача.

Укх шера аьхки совхоза кулгалхоша лехар хьатта заведующелла вахийта саг. Юха а Салмана тIасецар уйла. Бехктокхаме болх бар из, хIаьта хьатIаувза эзараш тоннаш ялат леладе атта дацар.

Дахача ахкан хьатта болх беш хилар Салман. ВIалла а ялат доаданзар хьаттара. Ший машина тIа юха дIатIаваханзар Салман хьаттара дерригa ялат дIадихьа даллалца.

Дукха ха йоацаш партийни группай член хержар Салман.

ХIара денна диспетчерске чу а увтташ болх беш масса машин я, цар шоай план кхоачаш мишта ю хьеж Салман. ХIара рейса ваха юха веча ремонтни мастерской чу а вахе болхлоша шоашка даь заказаш мишта кхоачашду а хьож.

Совхозе дикагIа болча агитаторех цаI ва Беков. Рейсах цIа массаза воагIа го а бийя хаттараш деш хул цунга совхоза болхлой.

Наха чIоагIа везаваннав совхоза дикагIвола механизатор.

Октябра цIейна накъавода Беков Салман материалаш дIа-юха кхахьара план тIехкхоачаш а ясь.

В. ТАГУРОВ.

КЕРТТЕРДАР ДИЦ ДЕЛЧА...

Хьайбай боахаме бехктокхаме ха я Iа. Из кхетаде безам болаш бац Шаьла района цхьадолча боахамий кулгалхой. Гуйра хьатIаэттача хана денз чIоагIа лаьгIеннай «Джалка» яхача совхозе йоаккхаш йола шура. Октябрь бетта тIеххьарча декадах хIара денна цаIи ахи—шиъ центнер шура кIезигагIа дIател молзаводе.

Къаьстта во латт цхьоалагIча отделене ферма болх. ХIанз а доахан чудоахкаду помещенеш тоаянза я укхаза, тхов беха, догIа чуух, дукха кораш да кизгаш деха, сквозняк я. Тоаянза я кормушкаш а. ХIаьта 100 совгIа бола етт кIалъотта кхоалле йоацаш ба.

— Бийсана вIалла а доакъар лац доаханна, — йоах хьалха латтача доярка Шахидова Зарета. — Из бахьан долаш шура кIезигъю.

Доакъар доаханна дала моттиг яц, яхаш дувц ферма бригадира Исмаилов Хьамзата. — Цулухьа доакъар хьатIа а дахьац.

Цунна бехке ба ферма кулгалхой шоаш. Цхьа бутти ах бутти хьалха помещенеш тоаяра кхоачамболаш хьу еннаяр царна. Бакъда доал ца дар бахьан долаш еррига ардакхаши хьуи наха лечкъа а яь дIайихьар. Из къайла дахьар духьа хьу помещенеш тоаеча дIаяхьийтай аьнна харц нарядаш оттальй ферма кулгалхоша. Из гучадаьккхар Шаьла районни производственни управлене кулгалхоша. Цу гIулакха бехке бараш бехк а бе, кхоачамбоацараш дIа а даха аьнна тIадилладар. Бакъда из а е вож а данзар. Цхьаболча кулгалхоша доал во дарах чIоагIа лаьгIеннай йоаккхаш йола шура.

Доакъара кхоачам а Iалаьмате кIезига ба. Боахамга ца кхоачаш йисай 4 эзар тонн гаргга силос. Жомах силос йолла мегаргдар. Бакъда из а дац укхаза.

Нохч-ГIалгIай шекар доаккхача заводо совхоза ши эзар тонн жом къоастаьйй. Цхьабакъда кIезига дIаккхухь из совхозо.

— Тха транспорт свеклаи хьажкIаши чуэцача болх беш хиларах жом кхахьа мукъаяц, — йоах совхоза директора нов. Межидова. — Уж чуийца яьлча жом а яхьаргья.

Из нийса никъ бац. Цхьа хIама деш, вож диццалийта йиш яц. Совхозе кIезига яц тракторни лафеташ. Бийсана царца жом кхахьа мегаргьяр. Цхьанна а сато йоакхо яьяц трактористаша шин сменах болх бергболаш вIаштIехьдаккхара, совхозе из дара мел эшараш доллашехь а.

Укх тIеххьарча хана ледара бу болх шоллагIча отделене фермо а. Укхаза а иштта Iана кийчъяьяц доахана помещенеш. Нах тоъац. Дояркай доахаига хьажа кхец.

— Аьхки-м е нах тоъар тхона, — хIанз акхарех кхоачам хилац-кх, — йоах бригадира В. Гудаева.

ХIанз ферме 22 доярка я, хIаьта эшараш 26—27 саг ва. Аьхки дийнахьа а бус а доахан дажаш долча хана дояркай доахан детта кхувра. ХIанз доахан детта, доакъар дилла, помещенеш цIенъе еза. Дийнахьи буси доагIача сахьатех дукхагIдараш ферме доах дояркаша, хIаьта а гIулакх де кхец цар. Е совхоза кулгалхоша а е отделене кулгалхоша а йоакхо яц ферме болх бара кхоачам хиллал нах хилийтара.

«Шалинский» совхозе дукха хIама даьд Iан тIехь лакха овсарле йолаш болх бара. Кхоачамхиллал гIожа а моша а доакъар тIаэзад фермашка. Из дика да. Бакъда майоаггIара тоаьяц помещенеш цIенъеш йола механически лини. Скребкови транспортер каст-каста йох, кулгашца болх бе безаш хул. Бакъда ферма бригадира Мусаев Салмана уж кхоачамбоацараш дIадахара цхьаккха а хIама дац.

Укх шера кхоалагIча отделене фермана дикача фух 200 совгIа етт тIакхийттаб. МТФ-е я дика помещени. Бакъда цу чу кормушкаш яц. Цкъа вIаштIехьдоаца гIулакх отт укхаза: помещени яьсса я, хIаьта доахан карта лоаттаду тIа кхоалле а йоацаш. Цудухьа доахан бийсанна шеллу, дIадулла доакъар дика дац, денгара денга шура кIезигъю.

Лакхе дийцача боахамий кулгалхой декхарийла ба укх гаргарча хана фермашкара кхоачамбоацараш дIа а даьха, доахана Iа даккхара дика кийчо е.

Ю. ВОЛОГИН.

ХIАНА КIЕЗИГЙИР ШУРА?

ДIадахача шера тха фермо дика толамаш даьхар. Планал совгIа бIаьш центнераш шура ехкар паччахьалкхенга. Цхьабакъда соахкарчоа вIалла тара а дац тха гIулакхаш укх шера. Укх шера нйс бетта соахка цу хана яьккхачунца нийсдича 700 центнер кIезигагIа шура яьккхай колхозо валовой лаьрхIа, хIаьта хIара Iаттагара лаьрхIача 39 килограмм кIезигагIа.

ДIадахача шера чусецача хана метте ахкана замалахь дажача хана а моака телар доаханна, октябрь бетта тIехь фермана гонахьа кхоачамхиллал шозлагIа йийна хьажкIаш, рожь хиннаболлаше а. Укх шера аьхки вIалла а телазар оаха доаханна моака. ШозлагIа йийна хьажкIаш во хиннай. Цул совгIа, белгалдаккха дезаш да участкашта йийкъа а йоацаш уж яийта хилар, доахан доажадаьчул тIехьагIа жа тIахецар. Тха фермана гонахьа жа даьжар. Масала, 100 гектар хулча лаьтта дIадийна рожь гурахьа а бIаьсти а жева диар. Цар шоаш дергдар даьчул тIехьагIа мара доахан далазар цу тIа.

Доаханна луча доакъара юкъе дукхагIа долча даькъе дIадахача шера свеклаи жоми яр. 100 тонн яр уж боахамга. ЧIоагIа шура тIатох доахана уж йиача. ХIаьта укх шера вIалла а свекла яц тхога. ГIомар тIа йийнаяр оаха свекла, цудухьа хьахиланзар из.

Къахьегам вIаштIехьбоаккхача а кхоачамбоацараш дар тха. Шу дIа ма доладеллинге а звенош вIашагIъехкар, хIара звеноца 6 доярка а йолаш. Цунах балха беркат далазар. Дояркаша доахан дика кхабацар, шоаш бехктокхаме хилар лохдир. Цудухьа итташ тоннаш хиллал кIезигагIа елар шура. ТIаккха хьалха а санна хIара дояркага ши-ший доахана группа дIаелар, доахана шура тIатехар.

Кхы цхьаькха а хилар — доахан лувчадеш хинна тха душевой еха а еха, 5—6 километр гаьна кхувла дийзар тха доахан. Иштта дIакхувлача доахана дукха шура эшаю.

ХIанз чусоцадаьд оаха доахан. ХIанз царна мел эшар сихха Iалашдара цIенхаштта йоакхо е еза кулгалхоша.

И. ИСРАИЛОВА,
В. БУХАНЦЕВА,
Шелковской района Кирова цIерахча колхоза цхьоалагIча ферма дояркаш.

ЯЛАТ—ДАЬХЕННА

Паччахьалкхенга ялат дохкара планаш кхоачашъяьй Черсий-Балкхарой АССР-еи Къилбаседа-ХIирий АССР-еи юрта боахама къахьегамхоша.

ЧЕРСИЙ-БАЛКХАРОЙ АССР колхозашеи совхозашеи ялаташ дIачуийдеча пункташка дIадихьад 151 эзар тонн ялат, цу даькъе фуна лаьрхIа хьажкIаш 75 эзар тонн. КЪИЛБАСЕДА-ХIИРИЙ АССР боахамаша ялаташ дIачуийдеча пункташка дIадихьад 90 эзар тонн ялат.

ДIахо а дIателаш латт паччахьалкхенна ялат.

ХьатIакхаьчай Приднепровски ГРЭС болх бе йолае еза ха. ВIашагIъелла яьннай тIеххьара йийттлагIа йола 300 эзар киловатт низ бола энергоблок. Энергетикаши гIишлонхойи блока доал дергдола чоалханера автоматика нийсъеш ба. Сийлахь-боккхача Октябра цIей тIакхоачаш хьалхара ток лургья цо.

СУРТА ТIА: укх деношка Приднепровски ГРЭС-е.

А. Запара сурт.
ТАСС фотохроника.

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА IV-гIа ПЛЕНУМ

КОММУНИЗМ ХЬАЛЪЯРА ДЕКХАРАША ДIАДЕХ: КАДРАШ ХЬАХАРЖАРЕИ ХЬАЛКХЕЯРЕИ ГIУЛАКХ ТОАДЕЛГА

ХьалхагIа хоам баь махиллара КПСС Нохч - ГIалгIай обкома IV-гIа пленум хилар.

Тахан оаха кепатох лоацъяь из доклади пленуме дакъа лоацаш хинараша даь къамаьлаши.

Хьалхарча дешах лаьца яьча доклада тIа йоах, партийни паччахьалкхени кулгалдара лоархIамегIара низ ба кадраш. Дукхача хьале уж нийса хьахаржарахи балхаш тIа дIанийсъярахи, цар организаторски хьинарах а политически кхетамах а тийша да моллагIча гIулакха аьттув балга, моллагIа декхар кхоачашделга, юххера а, парте политика чакхйоаккхилга. ЧIоаггIа уйла тIаяххийтар цу деша КПСС XXIII-ча съездо. Цун документаш тIа я коммунистически общество хьалъеча кадраш лоархIаме хиларах, болхлошта политически гIулакхацарен кийчо елга керда, чIоаггIа дIадехаш хиларах йола къаьгган хьадлац йола указанеш. Парте съездеи Центральни Комитета Пленумийн уж указанеши решенеши яхкай областной партийни организаце балха ларде.

Партийни комитеташ хьеж политически кхетам болаши гIулакхацеи шоаш хилар, нах вIашагIтоха, гIулакх творчески леладе ховш бола нах, — дIахо дегIаахара перспектива йолаш бола нах, шоаш хилар практически балха тIа хьахьекха нах кулгалдеча хIара участка тIа уттабарга. Парте обкомо, горкомаша, дукхача райкомаша бюрошкеи пленумашкеи хан-ханнахьа дувц кадраш лакхерча гIулакхаш тIа ахийтареи хьалкхеяреи дешаш, дикагIа йола опыт вIашагIтох, долаш дола кхоачамбоацараш дIадахара де дезар ду. ДIадахача шереи укх шереи КПСС обкома бюрос йийцай, масала, производства тайп - тайпарча доакъошка къахьегаш йолча кадрашца беча балха хьакъехьара КПСС Шаьла, Шелковской, Заводской райкомий отчеташ.

Цу доллача хIамаша йиш хилийтар республика кулгалдеча кадрай дикала состав укх тIеххьарча хана дикка тоае. Парте обкомо теркам къаьстта чIоагIа тIаахийтаб партийни аппарата районни звено чIоагIъяра. ХIанз 90 процент совгIа бола парте горкомийн райкомийн секретараш лакхерен йистеллаьза лакхерен образовани йолаш ба. Царех 60 процент гаргга бараш промышленностеи юрта боахамеи специалисташ ба.

Цунга хьежжа тоалу советски, профсоюзни, комсомольски болхлой состав. Кулгалдеча боахама кадрай состав тоаяра даим болх бу областной партийни организаце.

Ше нийса хилар бокъонца хьахьекхад къона кадраш хийцца лакхерча балхаш тIа ахийтара, къьнен къонен кадраш мамогга дикагIа цхьана таръяра тIаберзабаь вай лаьцана наькъо.

Партийни боахамеи кадраш тIагIертта дIакхувса яьннай массаза а даьлла лазар — пайдана йоаца заседанеши совещанеши, шоай балха результаташка дикка хьожаш ю цар анализ, кIоаргагIа тохк экономика, уйла дукхагIа тIаухийт вахаро хьалхашка уттадеча лоархIамегIарча текущии перспективни дешашта, хIаьта из бахьан долаш дикка лакхбеннаб промышленни юртбоахамеи продукци яккхара боарам.

Лакхбеннаб дуккхача юххьанцарча партийни организацей лоархIам, цар денал. Шоай хила еззача методашца болх а беш, эггара хьалха нахаца, кадрашца болх а беш, промышленностеи юрта боахамеи къахьегамхой дикагIа оарцагIбоах цар боахам хьалбеча эггара хьалхарча аргIанара проблемаш кхоачашъяра. Лакхбеннаб производствера специалистий лоархIам.

Кадрашцара болх тоабар, боккха организаторски политически болх бар бахьан долаш областной партийни организаце зIамига толамаш даьхадац республика экономикеи культуреи дегIаккхувлача. Цудухьа еннай цунна Ленина орден, хIаьта дикагIа волча 1730 сага доккхий правительственни совгIаш а деннад, цу даькъе Социалистически Къахьегама Турпала цIи — 13 сага.

Промышленностеи юрта боахамеи къахьегамхоша а иштта толаме кхоачашъю пятилетка хьалхарча шера заданеш. Ханал хьалха кхоачашъяьй промышленносто валови продукци арахецара нийс бетта план. Планал совгIа хьаяьй 17 миллион совгIча сома маьха продукци. ТIехкхоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяреи продукци яккхарга дIабода мах лохбареи задани.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачаш а еш, республика юрта боахама къахьегамхоша ханал хьалха кхоачашъяьй 1966 шера паччахьалкхенга ялат дохкара оттаяь план. ХIанз чуйийца доалаш латт дуга, хьажкIаш, свекла, генараш, баьцаш. Кхоачашъеш я хьайбай продукташ яхарен кийчъяреи планаш.

Кадраш балхашта лакхъелгеи царна нийса кхетам лулгеи дукхагIча даькъе юххьанцарча партийни организацеех тийша да. Духхьал уж я цхьаккха а юкъера ца воалийташ берригача коммунистий балха лостам толараш, нахах доахка дика гIулакхаш а кхоачамбоацараш а дикагIа довзараш, парна кхетам балара хьалхара жоп лураш.

Юххьанцара партийни организаци я кулгалду кадраш кхеараи балхашта лакхъяран дикагIа йола политически практически школа.

Республикерча дукхача юххьанцарча партийни организацеша бакъахьа кхетаду кадраш хьахаржареи хьалкхеяреи даькъера шоай декхараш. Масалана меттел ювца мегаргья Грозненски химически комбината партийни организаце опыт. Шийна яьча критиках йоаггIаш йола выводаш а яь, комбината парторганизаци дикагIа хьежа яьннай производства гIулакхашка, кIоаргагIа теркалду кулгалду кадраш хьахаржара, балхаш тIа дIанийсъяра, хьалкхеяра дешаш. Болхлой гIулакхашта лакхбеча хана партийни комитето, коммунисташа яхачунга ладувгI директоце.

Цунца цхьана, нагахьа санна цу балха анализ кIоаргагIа йича, КПСС XXIII-ча съезда решенешка хьежжа из зийча, мукIарло де доагIа, кулгалду кадраш хьахаржара, балхаш тIа дIанийсъяра, хьалкхеяра даькъе парте обкомо, горкомаша, райкомаша беш бола болх хIанз а парте кердача декхарашеи дIадехарашеи маяххара ца хилара. Партийни, советски, профсоюзни, комсомольски органаша массаза а кIоаргга Iомаяц болхлой гIулакхацареи политически оамалаш, дуккхаза а кулгалдеча балхаш тIа ухийт мела организатораш, даим йоакхо яц гIулакхашта лакхбе мегаргбола болхлой кийча лоаттабара, хIаьта кадраш кхеяра, цар идейно - политически боарам лакхбара даькъе терко ца еш дуккха моттигаш хул.

КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенешца дувзаденна, йоах дIахо доклада тIа, кердача тайпара оттаду кадраш хьалкхеяреи кийчъяреи дуккха дешаш, дикка дукхагIа хиннад царгара хьадехараш. Предприятей бокъонаш шеръяро, планироване система хувцаро, экономически стимулировани юкъейоалаяро, парте чакхйоахача дуккхача кхыча мероприятеша берригача кулгалхошкара дIадех боахама экономически методашца кулгалде ховлга.

Республика партийни организацеша, боахамий кулгалхоша, предприятей коллективаша кIезига болх баьбац сентябрьски Пленума решенеш кхоачашъеш. Чакхдаьккхад кадрай экономически говзал лакхъяра гIулакх. Парте горкомаша, райкомаша, промышленни предприятей юххьанцарча партийни организацеша къахьегамхошта дIадовзийтад экономически реформа маIан, царех цхьаяраша отта а яь, чIоагIа шоай тIахьожама кIал лаьцай предприятеш доал леладара кердача формашка яха кийчъяра хьадда планаш.

Цхьайола опыт Iоальй МалгIабика городской, Ленински Старопромысловски районни партийни организацеша.

ХIанз кердача хьалашка болх бе йолаялийтай «Красный молот» яха завод, «Старогрознефтеи» «Малгобекнефтеи» мехкдаьтта промыслови управленеш. Кердача хьалашка болх бе йолаяла кийчлуш я «Грознефта» объединени. Къилбаседа - Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене предприятеш, хIамаш тегара объединени, дулха комбинат, ГАРО, «Электроинструмент» яха заводаш, кхыяраш.

КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеш чакхъяхарца дувзаденна республика промышленни предприятешка экономически болх чIоагIбаро дикача оагIорахьара влияни йир промышленни производство дегIакхувлара темпаш лакхъяра яь ца Iеш, предприятей балха технико-экономически хьокхамаш тоадара а.

1967 шера кердача хьалашка болх бе йолалла езаш я дуккха а дукхагIа йола предприятеш. Цо доккхий а бехктокхаме а декхараш хьалхашка оттаду партийни организацешта, парте райкомашта, горкомашта хьалхашка, ерригача кулгалдеча кадрашта хьалхашка. КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеш хIара предприяте кхоачаш мишта ю хьожаш бокъонца анализ янза яргьяц, хIанзалца Iоаяь опыт лаьрххIа Iомае а цунах шерра пайда эца а беза.

Планированеи экономически стимулированеи кердача хьалашка болх дикагIа дIаболабара лоархIамегIа дола гIулакх да экономика дешаш ерригача кадраша кIоргга Iомаделга, предприятейи организацейи экономически службаш квалифицированни болхлошца чIоагIъяр. Цу гIулакха де дезаш дукха хIамаш да вай. Республика халкъа боахаме болх беш 3281 экономист ва, хIаьта царех лакхера экономически образовани йолаш бац 20 процент мара. Лакхерчеи юкъерчеи дешара заведенешка семинараш, экономически конференцеш вIашагIъеххара, хIаьта иштта предприятешка тайп - тайпара курсаш яхкара наькъаца кадрашта экономически кийчо яра дерттIа система кийчъе еза КПСС обкомо, райкомаша, горкомаша, производственни объединенеша, министерстваша.

Кердача системага доваларо дIадех тIагIертта организаторски политически болх белга, дукха экономически организационни дешаш къестадара коллективаш оарцагIйоахилга.

КПСС XXIII-ча съездо, парте ЦК мартовскии майскии Пленумаша къаьстта а чIоагIа оттадаьд юрта боахаме технико-экономически хьокхамаш лакхдарах, хьаеш йолча продукце дикал тоаярах, из хьаярга дIабода мах лохбарах, хIара колхозои совхозои рентабельно болх белга Iалашдарах дола дош.

Уж декхараш толаме кхоачашдара ерригача звеньяй, къаьстта а кулгалдеча кадрай болх дика а нийса а вIаштIехьбаьккха хила беза. Духхьал уж я партеи правительстваи решенеш практически чакхъяхара даькъе берригача балха керте отта езараш. Цар керттера уйла тIаерзаеза долаш долча кхоачамех, Iилманей хьалха латтача опытаи карагIдаьннарех мамогга дукхагIа пайда эцара.

Белгалдаккха деза, уж гIулакхашца доахкаш юрта боахаме кулгалду кадраш дуккха хилар. Из ишта хул юрта боахамеи хий декха лаьтташ леладареи министерстваша, юртабоахама производственни управленеша, парте дуккхача райкомашеи горкомашеи кадраш хьахержача, балхаш тIа дIанийсъеча, хьалкхееча цIенхаштта гIалаташ дендаь. Республика колхозий председателаши совхозий директораши болча 106 сагах лакхереи юкъереи юртбоахама образовани йолаш 66 саг ва, хIаьта вож юхебисараш практикаш мара бац.

Юрта боахаме къаьстта во латт гIулакх экономистий, счетни болхлой, инженерий кадрашца. Из бахьан долаш дуккхача боахамашка мела юкъекхухь боахама расчет, во лелабу цар рентабельность лакхъяр духьа лоаттабу къовсам, дукха зенаш хулийт. Уж специалисташ дукхагIа кийчбе беза вай республика дешара заведенешка.

Шоай балха боарам лакх а беш, кулгалдеча кадрашкара дукхагIа хьа а дехаш, советски паччахьалкхен доал леладу кхыйолеи органаш декхарийла я моттигерча промышленноста, уначIено лораяра, просвещене, культура учрежденей, социальни Iалашон, торговле, общественни кхачан, административни органий кадраш чIоагIъяра де дезар де. Укхаза дикача гIулакхашта нийсса доккхий кхоачамбоацараш а дувлийт вай.

Из тайпа гIулакх нийсдалара бахьаи да торговле министерства, респотребсоюза правлене, «Грознефта» объединене УРС-о, КПСС горкомашеи райкомашеи, горисполкомаша цкъаза гIалатерча практикаца мишар а беш, кулгалдеча гIулакхаш тIеи материально - бехктокхамерча балхаш тIеи тешаме боаца, къаьсттаи общеобразовательни кийчо а опыт а йоацаш бола, цкъьннахьа хьанийсбенна нах ухийташ хилар.

Къаьстта уйла тIаяхийта еза вай комсомольски кадраш хьахаржареи хьалкхеяреи. Республика комсомольцаша, кагирхоша доккха дакъа лоац боахама - политически декхараш кхоачашдара юкъе. ХIаьта цо вай гIад а дуг. Цхьабакъда, комсомола болх аьттехьа а бац цунгара дIадехарашка хьежжа.

Цхьайолча партийни комитеташа хьалхагIа а санна кIезига теркалду комсомольски организацей вахар, комсомольски кадраш дегIаяхкарга хьежац, къонача активисташта юкъера хьагучабахац хьинар дола, кагирхошца болх белга дукха дезаш бола организатораш. Из да кадраш каст-каста хувцалуш хилара керттера маIан.

Советашта, профсоюзашта, комсомола партийни кулгалдара керттера декхар да коммунизм хьалъечара, паччахьалкхенна доал дара гIулакх берригача наха Iомадеча хана цар лоархIам лакхбар.

Партийни организацей лоархIамегIара декхар да кхалнаькха кадрашца бу болх тоабар. ХIанз республика халкъа боахаме болх беча наьхах 47 процент бараш кхалнах ба. Дуккха кхалнах ба предприятей директораш, керттера инженераш, мастераш, агрономаш, зоотехникаш, бригадираш, фермай заведующеш болаш а кулгалдеча кхыча гIулакхаш тIа а.

Цхьабакъда, хIанз а де дезаш дукха хIамаш дисад шоай бокъонех, знанеех бизза пайда эца, шоай хьинар, кхетам хьахьокха кхалнахага йиш хилийтара. Къоастаяьза йиса проблемаш дуккха а я. ХIанз а шоаш долаш долга чIоаггIа хьахойташ да шерача вамах юхедиса во гIулакхаш. Цар юхадетт кхалнах дегIабоагIилга, цар политически къахьегамеи хьинар.

КПСС райкомаша, горкомаша, юххьанцарча парторганизацеша геттара кIезига пайда эц кхалнаькха кадрай резервах, хIанз а во хьож кулгалдеча гIулакхаш тIа уж ахийтара дешага.

Кердача, чоалханегIеи бехктокхамегIеи долча, XXIII-ча съездо кадраш хьахаржара, балхашта лакхъяра, дIанийсъяра, хьалкхеяра даькъе партийни организацешта хьалхашка оттадаьча декхараша вайгара дIадех партийни болхлой состав а дIахо чIоагIъелга. Из парте обкома, горкомий, райкомий лоархIамегIара декхар да. Вай даьр кIезига дац.

ХIаьта а, хIанзчул тIехьагIа вай де дезаш дукха хIамаш да партийни болхлой дикала состав тоаяра.

Боахами культуреи дегIакхувлача боккхача лоархIаме ба юххьанцарча парторганизацей секретараш. Из партийни болхлой эггара дикагIа йола отряд я. ДукхагIча хьале царех тийша да юххьанцарча парторганизацей авторитети денали лакхдарах йола XXIII-ча съезда указанеш кхоачашъелга. Хоржаш йола партийни органаш кердаяхара процесса боарам уттабеш хинна 25-гIа параграф парте Устава юкъера дIаяккхар пайдана хилар юххьанцарча организацей секретарий дикала состав тоаяра.

ЧIоагIа лоархIаме да секретарашта, къаьстта а балхашта духхьашха лакхбаьрашта дешар хьехилгеи кхетам лулгеи дика вIаштIехьдаккхар. Керттерча даькъе из декхар тIадуж КПСС райкомаштеи горкомаштеи.

Вахаро хIара керда декхараш хьалхашка массаза оттаду эргайоахаш тоае еза партийни балха стили методаши, кердача хьалашца нийсъе еза уж. Селхан мегаш мел хиннар, хьех вайна парте, хургдац тахан пайдана.

Партийни балха стили методаши айхха ювзаенна я партийни болхлочун боарамца. Цун гIулакхацареи политически кийчо лакхагIа мел хул, дикагIа ховргда цунна комитета болх вIаштIехьбаккха, лакхагIа хургья наха юкъера цун автоpитет. ХIанз промышленностеи юрта боахамеи балха тIа еш йола перестройка кIоаргга экономически проблемаех хьокхаенна ца Iеш, политически даькъерча проблемаех а хьокхалу. Парте XXIII-ча съездо партийни организацешкара хьадийхар боахама кулгалхошта хьалхара болх бе ца а гIерташ, керттера уйла организаторски балха, кадраш хьахаржара, балхаш тIа дIанийсъяра, хьалкхеяра, партеи правительстваи решенеш мишта кхоачашъю хьажара тIаерзаелга.

ЦIаккха а диц ца деш дагакхабанза даргдац партийни болхло политически деятель хилар. Цун декхар — нах вIаштIехьбахар, парте хьалхашка увттадеш дола декхараш кхоачашдара цар дегаш уравттадар. Вай цIаккха йицъе мегаргьяц, политически кулгалхочо жоп лу цо кулгал мишта ду яхача хаттара денна ца Iеш, цо кулгалдеш бараша фу ду яхача хаттара а яьхача В. И. Ленина указанеш.

Хала хете а, цхьайолча партийни комитеташа йицъю из ленински указани, теркалдац кадраш хьахаржареи балхаш тIа дIанийсъяреи даькъера партийни принципаш чIоагIа-телхаеш хилар. Цудухьа вайцига хIанз а кIезига яц цхьайолча партийни комитеташеи кулгалхошеи кадраш, цар гIулакхацареи политически кхетамгеи ца а хьожаш, хьахержаш йола факташ. ХIанз а нийслу кадраш гаргалона, цхьан мехкара хилара, бовзаш бехаш хилара тIагIолла хьахержаш йола моттигаш. Цу тайпарча принципашца баьб болх, белгала аьлча, Грозненски магистральни газопроводий управлене начальника нов. Веджизева, хIаьта из бахьан долаш цунна чIоагIа бехк а баьб.

ДIахо доклада тIа йоах, нах нийса хьахаржаро, балхаш тIа дIанийсбаро толам бахьаргбац, нагахьа санна кадрашта политически кхетам балара даим йоакхо еш ца хуле. Парте хьех, кадрай идейни боарами Iилман кийчон лакхагIа ме хул, цар наха деш дола кулгал квалифицированнегIа хургда, болх беркатегIа хургба, яхаш.

Кадрашта политически кхетам балара вар я марксистско-ленински теори. Партийни комитеташа пайда эц болхлошта дешар хьехареи кхетам балареи тайп-тайпарча формаех. ДIадахача дешара шера областной партийни организаце политически дешара системе марксистско-ленински теори Iомаеш вар 55 эзар совгIа къахьегамхо, цу даькъе 33 эзар совгIа коммунисти 4 эзар комсомолеци, кулгалдеча болхлоех ворхI эзар гаргга саг.

Цхьабакъда, цхьаболча новкъосташа формально леладу марксистско-ленински теори Iомаелга.

Кадрашта кхетам балара даькъе лоархIамера звено я партеи правительстваи решенеш дIайовзийтара, пятилетка заданеш кхоачашъеча къахьегамхой оарцагIбахара дуккха хIама деш дола кепайоазув, радио, телевидени.

ГIулакха хьашташа дIадех, кепайоазон, радио, телевидене болхлоша цу идеологически учреждений болх бийцача КПСС областной комитето бюро решенешка дуккхаза а белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадоахилга.

Халкъа боахамеи культураи тайп-тайпарча доакъошта кадрай доккха эскар кхеду институташеи техникумашеи. Алхха вай республике дешара заведенешка дешаш 25 эзар совгIа саг ва. Цхьабакъда, вай специальни дешара заведенеш массаза а лоархIаяц цу декхарех, цар балха тIа тоъал доккхий кхоачамбоацараш да. Селханара студенташ, вузаши техникумаши йистеяьха баьннараш бокъонца производства организатораш хила ховш хилац дуккхача хана. Партийни комитеташ, боахама кулгалхой декхарийла ба производстве балха баьхкача къонача специалистий йоакхо е, производствана кулгалдара говзал царна Iомаяра новкъостал де. Доккхача даькъе Iилма дегIадара боарамах тийша да технически прогресса, промышленнии юрта боахамеи производство эргайоахаш тоаяра декхараш толаме кхоачашделга. Цу даькъе йоккхий торонаш я вай республика. Промышленноста даькъе болх беш я вай Iилма-тохкамеи проектнии ворхI институт; ворхI Iилман учреждени я юрта боахама даькъе болх беш. Декхар сенах латт аьлча, из латт, уж декхараш кхоачашделга Iалашдарах.

Коммунистически кхетам балара лардаш общеобразовательни школе йохк. Цу гIулакха толам балга хьехархой кадрай кийчон боарамах, квалификацех тийша да. Республике къахьегаш да 12 эзар хьехархо юкъе вола эскар. Царех дуккхачар кхоачашду советски хьехархочун сийлахьа декхар.

КПСС обком, горкомаш, райкомаш, халкъа образоване органаш декхарийла я хьехархой хьахаржареи хьалкхебареи даькъера кхоачамбоацараш хоадамболлаш дIадаха. Долла хIама де деза, хьехархой кадраш меттахьа ца ювлийтара, йоакхо дукхагIа е еза цар культурно-бытовойи чуIеча моттигийн хьалий.

Парте цкъа санна, дуккхаза а белгалбаьхаб коллективашта морально-политически кхетам балараи къахьегамхошта юкъе хьехама болх бараи хьалхара кулгалдеча кадрай бехктокхам. Из декхар дукхагIа болча кулгалхоша дика кхетаду, хьинаре дакъа лоац политически балха юкъе. Ши эзар совгIа кулгалхо ва КПСС горкомийн райкомийн пропагандисташ, консультанташ, лектораш болаш. Цу цхьан ханна нахаца кIезига бувзабенна, политически балха юкъе дакъа ца лоацаш бола кулгалхой а ба вай. Партийни организацеша йоакхо е еза хIара кулгалхо массаза а массанахьа а парте идейни къовсамхо хилара, хIара денна нахаца хулга, кхетама балха юкъе дакъа лоацилга цун дего къоабалдеш дола гIулакх хилара, шийн эзделца, накха йоакхо еш хиларца, шийн ерригача самалашца коммунизм хьалъерий моральни кодексо чIоаггIа дIадехараш кхоачашдара гIулакха шийгара хьокхам телаш из хилара.

Партийни паччахьалкхени дисциплина чIоагIъяр, моральни дика гIулакхаш доахкаш хургйолча уйланца ерригa кадраш хьалкхеяр духьа лоаттабу къовсам чIоагIбар партийни организацей лоархIамегIара декхар да.

Укх доклада тIа дувцача кадраш хьахаржара, балхаш тIа дIанийсъяра, хьалкхеяра гIулакха юкъе долча кхоачамбоацараша хьахьокх, кадрашца беш бола болх парте XXIII-ча съездо дIадехарий боарамга кхоачабеш айбара вай дукха а къахьега дезаш хилар. ЦIаькха а кхы цIаькха а белгалдаккха доагIа, кадрашцара болх эггара боккхагIа лоархIамера болх хилар, дегIаухаш хьа мел бенача наькъо хьалхарча плане оттабаьб из, хIаьта ленински принципий йохаргйоацача ларда тIа даим эргабаха а беза из.

Областной партийни организаце хьайда дола декхараш малагIаш да цу дIадехараша яхачох?

Эггара хьалха лакхбе без кулгалду кадраш хьахаржара, балхаш тIа дIанийсъяра, хьалкхеяра хьалхара КПСС областа, городий, районий комитетий бехктокхам. Iалашде деза цу гIулакха тIа ленински принципаш бокъонца кхоачашъелга. КIоаргга бовза беза нах цар практически балха тIа, хьалкхебе а балхашта лакхбе а беза перспектива йолаш, политически кхетам лакха болаш, хьинар долаш бола организатораш.

Ленински къамий политика бокъонца чакхъяханза яргьяц, моллагIча къаман бокъонаш Iохьекхаяро гIулакха, массе къамех бола къахьегамхой кхетабараи коммунистически общество хьалъярай декхараш толаме кхоачашдар духьа оарцагIбахараи зе де тарлуш хилар кхета а деш.

Цу тIа а хIанзарча хьалашка нийса хургдацар болхлой бехктокхамерча гIулакхаш тIа бохийташ лакхбеча хана цар теоретически кийчон опыти хулга хьадехара даькъе моллагIчунгахьа баь а «озабезам» бар. ХIанз, кадраш хьалкхийнача хана, уж тайпа озабезамаш да а дац, е хила йиш а яц. Кадраш хьахоржача хана массаза а ленински принципашца хьалхле лелае еза вай.

Хийцца партийни, советски, профсоюзни, боахама органашка балха ахийта беза йоккха балха опыт Iоаяь, къахьегамхошта юкъе авторитет йолаш бола, ханага диллача къона болхлой, халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошкара специалисташ, цу хана къонеи къьнеи кадраш цхьана нийса таръелга, хIаранега боагI-боагIа тайпа болх кхоачилга вIаштIехьдаккха деза.

Партийни комитеташ декхарийла я кадрай шерра, дика кийчъяь резерв вIашагIтоха, лархIа мегаргбараш тешшаме малагIаш ба хар духьа даим нах бовза. Къаьстта уйла тIаяхийта еза керттерча моттигашка оттабеш лакхбара естественни резерв хила езаш бола заместителаш хьахаржара.

Кадрашца беча балха шоллагIа, керттера декхар да царна кхетам балар. ХIанз дувцаш дар эггара хьалхарча аргIанна марксистско-ленински хьехам баларах а организационни навыкаш чIоагIъярах а, гIулакхацара квалификаци лакхъярахи кулгалдара Iилман методаш караерзаярахи да. ХIара кулгалхочунгара чIоагIагIа хьадеха деза цар шоай идейно-теоретически боарам лакхбелга.

Доклад чакхйоаллача йоах: парте XXIII-ча съезда решенеша вай халкъа политически къахьегамеи хьинар чIоагIа айдаь хилар къьгга хьагуш да вай партеи паччахьалкхени исторе чухь белгалдаьннача шин датана — Советски Iаьдала 50 шу дизараи Владимир Ильич Ленин ваьча дийнахьа денз 100 шу дизараи баха боагIача тайпара накъабахар духьа шерра социалистически яхь яржаш латташ хиларах.

ДОКЛАДАХ ЙОЛА ПРЕНЕШ

Пренеех эггара хьалха къамаьл дир КПСС Шелковской райкома хьалхарча секретара нов. **Полушкина.** Цо дийцар тIеххьарча хана колхозийни совхозийни кулгалду кадраш хьахоржаш а балха тIа дIанийсъеш а райкома баьча балхах. Керттера теркам тIабохийт райкомо йоах оратора, кадрашта экономически знанеш ялара, юрта боахама хьакъехьара партеи правительстваи решенеш Iомаяра.

Дешара тайп - тайпара формаш я районе: дукха нах ба лакхерча а, юкъерча а дешара заведенешка дешаш, вокхар 36 сахьата лаьрхIача программах семинаре деш, фермашкеи бригадашкеи цхьаьца ден лаьрхIа семинараш ю, дукха ба сайрийнарча школашка дешаш, политически просвещене сете марксистско - ленински теори Iомаеш. Верригa а цхьа эзари шиъ бIаьи саг ва тха дешаш.

Кадраш кхеяра гIулакха иштта терко яр бахьан долаш тха торо хиннай колхозни совхозни производственни участкаш, промышленни предприятеш кадрашца Iалашъе. Промышленни предприятешта, колхозашта, совхозашта, хIаьта иштта цар фермашта, бригадашта, цехашта керте латт лакхереи юкъереи специальни образовани йола нах е дуккхача хана болх а баь йоккха опыт йола практикаш. Райкома номенклатуре лоархIача 300 болхлочох 29 саг мара вац юкъера образовани йоацаш.

Кадрашка экономически знанеш а марксистско - ленински теори а Iомаяйтара гIулакха дикагIа йоакхо е райком яьлча денз боахамий экономика лакхъяра дешаш дикагIа къестаду тха колхозашкеи совхозашкеи. Боахамий керттерча средстваех дикагIа пайда эц хIанз, экономически показателаш дикагIа хиннай, пайда дукхагIа ду.

Оратора критика ю цхьайолча республикански организацешта цаъ кадраш хьахаржара дешаш уйла ца еш леладарах. Общественни порадок лораеча министерства, йоах цо, цхьанахьа шийх тешам боабаь саг кхычахьа хьожаву, шоаш районе керда саг вайташ райкомаца дагабалац.

Трибуна тIа ва КПСС Наьсарен райкома хьалхара секретарь нов. **Цолоев.**

ТIеххьарча хана дикка тоабаьб Назрановски партийни организаце кадрашцара болх. Цудухьа хозза наха лоархIаш бола нах боахамашта керте оттабе вIаштIехьдаьннад тха.

Дика лоархIаш ба районе «Октябра 40 шу» яхача совхоза парткома секретарь нов. Цуров, «Электроинструмент» яхача завода парткома секретарь нов. Пашенных, Долакха-Юртарча Совета председатель нов. Даурбеков, кхыбараш.

Тхоай районе хьакхийна ба предприятешта керте латта новкъостий Мальсагов, Арапиев, Арчаков, Дидигов, кхыбараш.

Совхозашта, дукхагIа йолча промышленни предприятешта керте латтараш специалисташ ба. Цо торо хилийтай района промышленни предприятей, гIишлошъеча организацей, совхозий цхьадола толамаш даха.

Укх шера июнь бетта обкома бюро Наьсарен райкома отчет оттаяьча хана чIоаггIа критика йир тхона кадрашцара болх лерттIа ца лелабарах. Из йоагIаш яь критика яр, оаха цунах выводаш а яьй. Цо торо хилийтар кадрашцара болх тоабара наькъаш белгалдаха.

ХIанз болхло хоржаш хилча цунах доахка политически а деловой а гIулакхаш теркал а деш хорж оаха, коммунисташта а парте боацарашта а цунах фу хет теркалду. Из берригa болх юххьанцарча партийни организацешка гIолла бу оаха.

ЧIоаггIа теркам тIабахийта леладу райкомо кадрашта идейно - политически кхетам балара гIулакх. Цхьадола гIулакхаш даьд райкомо комсомольски, профсоюзни, советски органаш кадрашца чIоагIъяра.

Кадрашца бу кхетама болх тоабарца дукхагIа терко тIаахийта даьннад тхо тIадекха гIулакхаш мишта кхоачашду хьожаш тIахьожам лоаттабара, партийни паччахьалкхений дисциплина лакхъяра.

ДIахо оратора дувц кадрашца беча балха юкъерча кхоачамбоацарех. Оаха балха тIа лакхбаь цхьабола нах тхона махеттара хиннабац, уж хувца безаш гIулакхаш ийттад. Промышленностеи совхозашкеи кулгалдеча балхаш тIа кIезига ба кхалнах.

Ше йистевоаллаш, йоах оратора, болх тоабара мел эшар долаш да тхо. Оаха дош лу пленума тхоашта хьалхашка латтар кхоачашде...

Дош лу Грозненски химкомбината парткома секретара нов. **Захарченкона.**

ХIанз комбината партийни организацена а кулгалхошта а хьалхашка латта декхар производствана доалдара кердача системага ялара коллектив кийчъяр да, йоах цо. Цу гIулакха толам кулгалдеча кадрех тийша ба, шоай коллективашка цар беча организационни балхах тийша да цу системага довлар.

Кердача системах кийчъяьча продукцена реализаци ярах бола бехктокхам предприятена тIалатт. Шийн продукцена реализаци ца йойл ше дIадахийтар юхаметтаоттадулургдац цунга, пайда булургбац, болхлошта поощрени е материальни фондаш хургьяц. Цох кхеташ я тха кадраш, хIаьта а цар экономически знанеш лакхъеш да тхо. Цо торо хулийтаргья тха сменай начальникий, мастерий керттерча регламентий план шоашка хьакхаьча шоай коллективаша бергболча балха илан шоаш уттае.

Продукце дикал лакхъяра, продукце дикала уровень дерригача дунен стандарташка дIакхоачаяра йоалаяьча яхьа итогаш еш латт хIанз комбинате. Шоаш тIайийца декхараш кхоачашдара хьакъехьара кулгалхой бехктокхам лакхбара деш да из. Итогаша хьахьокх продукце керттерча тайпай дикал ерригa показателаш тоаялар а цхьаяраш дентIа дикагIъярел тIех а яьннай.

ДIахо оратора дувц кулгалдеча кадрашта политически кхетама а пропагандистски а балха методаш мишта Iомаю парткомо.

Газеташ тIа араювла цхьайола материалаш, йоах оратора, дош кIоаргга къоастадеш хилац. Бакъахьа хургдар цар кепаетта экономически материалаш дувцаш дола дош юххье денз хьа доашхаш а оттаде деззача тайпара из оттадеш а хуларе.

— Укх пленуме дувцаш дола дош Iалаьмате лоархIаме да, — йоах ше къамаьл де дIаволалуш машиннаькъа Грозненски отделене начальника нов. **Кичика.**

Отделене боахама а профсоюзий а кулгалхоша партийни организаце хьалхленца чIоагIа теркам тIабохийт кулгалдеча болхлой кадраш кхетаяра, къаьстта а юкъерча звеношкара яраш. Из болх бу оаха Грозненски отделене кадрашца беча балха хьакъехьара Нохч - ГIалгIай обкома бюро решенеш ларде а лувцаш. Цу юкъа дикка тоаеннай инженерно-технически болхлой состав. Кулгалдеча инженерно - технически балха хьожаваьв 65 саг.

ЧIоаггIа теркам тIабохийт оаха кадрашка дешийтара. Машиннаькъахой болх тайп - тайпарча сменех бе безаш а дукха лела везаш а хилар теркал а деш КПСС обкома новкъосталца Грозне хьайийлай Ростовски института консультационни пункти Орджоникидзерча техникума филиал — сайрийнара техникуми, сайрийнара техникум хьайийлай Гудермесе а.

Укхаза дийша баьнна инженерий дипломаш хьайийцай 40 саго, техникий яраш — 144 саго.

Иштта терко ю оаха коммунистий кадрай идейни уровень лакхъяра гIулакха а. Политически а технически а пропаганда шеръяра лекторски группа вIашагIъеллай оаха, болх беш я технически кабинети ши вагон-клуби. Дукха докладаш а яьй лекцеш а йийшай КПСС ЦК майски сентябрьски Пленумийн парте XXIII съездеи решенех лаьца.

Цхьабакъда, хIанз а цхьадола кхоачамбоацараш да тха. Поездаш лелара кхерамзле а болх беча наха йола кхерамзле а Iалашъяра гIулакхаш ледара латт, массанахьа дика я ала йиш яц къахьегама дисциплина.

Машиннаькъа отделене коллективо тоабергба кадрашцара болх, йоах оратора ше йистеволаш, Советски Iаьдала 50 шу дузача денна сийленца накъа дахара кийчо ергья.

Дош лу КПСС Ведана райкома хьалхарча секретара нов. **Ибриевана.** Кадрай дош, йоах оратора, партийни балха лоархIамегIа йола участок я. Партийни организацеш декхарийла я кадраш кхеяра, — уж балхаш тIа дIанийсъяра гIулакха даим теркам тIалоаттабе.

Кадрашцара болх тоабара эша дерригa хьалаш хьахиннад вайцига, командированеи администрированеи методаш цIенъяь дIаяьха йола КПСС ЦК октябрьски (1964 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа. Кадрашца бу болх мишта хила беза хьахьокх КПСС ЦК-аи парте XXIII съездеи решенеша. Цар тIа белгалдаьккхад кадраш нийса хьахаржара, уж балхаш тIа дIанийсъяра, царна кхетам балара фу де деза...

Уж решенеши обкома указанеши ларде а лувцаш бу Ведана районни партийни организаце кадрашцара болх. Кадраш хьахаржара, уж балхаш тIа дIанийсъяра, царна кхетам балара даькъе цхьадола гIулакхаш даьд оаха. Тха колхозий кулгалхоехи специалистехи 80 процент йистеяланза лакхереи юкъереи специальни образовани йолаш ба. ТIеххьарча шин шера щи саг Тимирязевски академи яьккха, кхоъ кхыйола юрта боахама институташ яьха, хIаьта виъ саг совпартшколаш яьха венав тха районе. Колхозашка балхаш деш ба уж. Цхьа председатель колхоза лакхара образовани йолаш ва тха, кхоъ заочно юрта боахама институташка дешаш ба.

Цхьабакъда, дикка кхоачамбоацараш да кадрашца беча балхаца. Соахка преступленеш яь бола лесхоза кулгалхой балха тIера дIабаха бийзар райкома. Административни органашта керте лаьттарех а цхьабараш дIабаьхаб. Лесхозе хиннача гIулакха бахьан

(Йистедоалар 3-ча оагIо тIа.).

ДОКЛАДАХ ЙОЛА ПРЕНЕШ

(Йистедоалар. Долалу 2-ча оагIо тIа).

малагIдар хьежача гучадаьлар цига кадраш хьахаржара гIулакх во леладаь хилар. Из даьр хьун боахама управлени я йоах, оратора. Иштта претензи ю цо юртбоахама министерствана а.

Трибуна тIа — облсовпрофа председатель нов. **Сидельников**. Профсоюзий кадраш хьахаржарах царна кхетам баларах партийни организацеша теркам тIалоаттабар профсоюзий болх тоабара хиланза даргдоаца хьал да, аьнна белгалдаьккхад КПСС XXIII съездо, йоах оратора.

Партийни органий хьалхленца профсоюзаша шерагара шерага лакхъю шоай кадрай дикал, дукхагIа хул актив. Фабрични, заводской, местни комитетий председателех 80 процент, профсоюзийи районнийи областной комитетий председателех 90 процент лакхереи юкъереи образовани йолаш ба.

Облсовпрофои отраслеви комитеташеи хIара денна терко ю хIара профсоюзни болхлочун идейни уровени партийности лакха хилийтара.

1965 шера республика ерригача районашка предприятей, совхозий, кхыча организацей кулгалхоаца цигашта дийнахьа занятеш яьй къахьегамах долча законий, къахьегам лорабара, кхерамзлен техника, социальни страховане хьакъехьара дешаш дувцаш.

Партийни просвещене системе соахка духхьашха хилар болх беш профсоюзий хьакъехьара Ленина хьехам Iомабеш йола теоретически семинараш.

Цунца цхьана белгалдаккха деза облсовпрофа, профсоюзий обкомий балхаца лоархIамера кхоачамбоацараш хилар. Цхьаццайолча моттигашка профсоюзий комитетий боаггIача тайпара мах бац, профсоюзни демократи телхаю. Из болх бе ховргдоаца нах хьежабу цкъаза партийни комитеташа профсоюзни балха. КIезига яц цхьайолча предприятей, совхозий, организацей кулгалхоша къахьегама хьакъехьара советски законаш телхадеш моттигаш.

Грозненски химкомбинате бокъо йоацаш йоагIаш йола премеш на телаш нах бита моттигаш я. Грозненски консервни заводе къахьегамах дола законаш телхадаьд, бокъо йоацаш нах балхара дIабоах, алапех, хьадоагIа ахча сецаду.

Профсоюзний кадрай ерригача группашцара болх бокъонца тоабар из да КПСС XXIII съездо профсоюзашта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара хиланза даргдоаца хьалаш, йоах оратора ше къамаьл даьвоалаш.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча КПСС Шалински райкома хьалхарча секретара нов. **Осмаева** дийцар шоай районе кадрашца беча балха хьакъехьара дош шозза дийцача КПСС обкома бюро гучадаьха кхоачамбоацараш райкомо дIамишта доах.

Тхоашта яь критика теркал а яь тоабаьб оаха кадрашца бу болх, дукхагIа ухийт кулгалдеча балхаш тIа кхалнах. ДукхагIа теркам тIабохийт къонача кадрашта кхетам балара. Къаьстта теркам тIабохийт партийни боахамеи актива партеи правительстваи решенеш дIайовзийтара, колхозийи совхозийи къахьегамхоша тIаийца социалистически декхараш мишта кхоачашду дувц.

Цу дерригане а новкъостал ду юртбоахама продукци яккхара а йохкара а план кхоачашъяра.

Цхьабакъда, кадрашца бу болх тоабара деррига даьд ала йиш яц. Дукха да кхоачамбоацарш, уж дIадахара къахьега деза.

— Дика болх бир обкома бюрос пленума ергйола доклад хьалхxе а цига бакка безача наха дIаяхьийта, — йоах КПСС МалгIабика горкома хьалхарча секретара нов. **Саньнос**. — Цо торо хилийтар партийни комитеташка кадрашца беча балха бокъонца анализ е.

КПСС XXIII съезда решенеши обкома указанеши кхоачаш а еш, кIезиг-дукха тоабаьб промышленноста а юрта боахама а кулгалдеча кадрашцара, партийни организацей секретарашцара болх. «Кулгалду кадраш хьахьаржар, уж балхаш тIа дIанийсъяр, царна кхетамбалар мишта латт а из болх тоабара фу де деза а» яха дош дийцад горкома бюро. Партийни организацей секретарашца хан-ханахьа семинараш ю. Цига уж Iомабу организационно-партийни а политически а болх мишта бе беза. Хан-ханахьа ю пропагандистий, боахамий кулгалхой семинараш.

ХIанз «Малгобекнефта» предприятешка, мехкдаьтта промыслашка, гIонна йолча цехашка балхаш дераш дукхагIбараш специалисташ ба. Цхьабакъда, бурув деттача конторашка мастералла балхаш деш практиканташ ба. Юрта боахаме а да кхоачамбоацарш. Цхьайолча отделеней управляющеш, бригадираш, фермай заведующеш специалисташ бац.

КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеш кхоачашъяра цхьайолча итогаш ювца КПСС горкома пленум кийчъеш да тхо. 1966 шу декъалуш йолаеннай «Малгобекнефть» кердача системах болх бе. Цу юкъа промышленни производства дегIаяра темпаш лакъеннай, дукхагIа доакх мехкдаьтта, тоаеннай технико-экономически показателаш, иштта тIакхийттад болхлой алапеш.

Трибуна тIа — Наурски района Ленина цIерахча колхоза парткома секретарь нов. **Катерович**. Цо дувц нах балхаш тIа бокъонца дIанийсбе а царна юкъе бу кхетама болх тоабе а партийни организаце вIаштIехьдаларах колхоза боахам дегIа мишта бенаб а тIехьа юсаш хинна артель шоаш хьалха латтарий мугIарашка мишта яьккхай а. КIезига чудехьар оаха ялат, лоха яр хьайбай продуктивность. ХIанз хувцаденнад гIулакхаш. Ялат, шура, тха даккхара план кхоачашъю оаха.

Цендаь дувц оратора йиълагIча комплексни бригада балхах. Ши шу да, йоах цо, цу бригадана керте Орджоникидзевски юрта боахама институт йисте яьккха нов. **Шеряев** этта. Ханнахьа лаьтта хий а дулаш, цо агротехника маяххара болх вIаштIехьбаккхарах 1129 гектара тIа дIадийна кIа хIара гектара тIара 21 центнер йолаш хьийкъар укх шера.

Цу тайпара бола командираш дукхагIа хулаш латт боахаме.

Дош лу КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара нов. **Синельниковна**.

Оратора белгалдоакх Грозне къахьегамхой Сийлахь-боккхача Октябра 49 шу дузача денна кердача толамашца накъа болхаш хилар. Боахам а культура а дегIайоалаеча даьха толамаш, йоах цо дIахо, болхлоша, специалисташа, гIулакхера наха шоай низ ца кхобеш къахьегарах, города партийни организаце беча организаторски а политически а балха уровень лакхъяларах, кадраш хьахаржара а уж балхаш тIа дIанийсъяра а гIулакха дукхагIа уйла ярах хьахинна хIама да.

Хьалхе а яь кулгалдеча балхаш тIа дуккха кадраш дIахьожаяьй партийни организаце. Царна юкъе ва «Красный молот» яхача завода парткома секретарь нов. **Шейкин**, «Старогрознефта» керттера инженер нов. Бабуков, дуккха кхыбараш.

Кадрашта экономически образовани ялара дукха балхаш, ду горкомо. 900 саг гаргга бола боахамий кулгалхой, партийнии профсоюзнии болхлой, специалисташ дешаш хиннаб ворхI отраслевой факультеташка. Цо торо хилийтар «Красный молот» машинашъераш, «Старогрознефта» мехкдаьттахой кердача системах болх бе болабаларца дувзаденна дукха дешаш къоастаде.

Ерригача факультеташка боахама эггара лоархIамерча дешаех экономически конференцеша еш чакхдаьлар дешара шу. Укх шера а дешаш я кулгалду кадраш.

Цхьабакъда, белгалдаккха деза городской а районни а комитеташа кадрашца беча балхаца дукха кхоачамбоацараш хилар. Нийса кхоачашдаьдац, масала, лакхареи юкъереи образовани йола специалисташ балхаш тIа дIанийсбара, цар къахьегам вIаштIехьбаккхара дешаш. Уж дешаш дувца дага да тхо.

Нийса къоастаде деза къаьнеи къонеи кадраш балха тIа бакъахьа дIанийсъяр, боккхагIа бараша дIадоладаь дика гIулакхаш зIамагIбараша дIахо а хьоргдола гIулакх вIаштIехьдаккха деза, хьалкхее еза кадрай резерв.

Ала дезаш да цхьаццайолча моттигашка производства кулгалхоша экономически проблемаш кIоаргга къестаеш ца хилар. Цхьайолча предприятешка лоха я къахьегама а производственни а дисциплина. Цо арахецача продукце дикал лохъю, цунах дIабода мах лакхбу. Городерча итт предприяте ийс бетта план кхоачашъяьяц. 390 эзар сома маьха я царна тIайиса продукци. ГIишлошъеча организацеша бетт-бетта кхоачашъяц промышленни а жилищно-бытовой а гIишлош хьалъяра план.

Кулгалхоша кхетама балха юкъедакъа лаца дезаш хилар а, хIаьта цар производстве а вахаре а хьокхам тела безаш хилар а дувцаш, оратора белгалдоакх, хIара кулгалхо парте идейни борец хила везаш хилар, из хIара денна наха юкъе а царца кхетама болх беш а хила везилга.

Дош лу ГрозНИИ директора нов. **Дорогочинскена** Iилман кадраех дувц оратора. Цо белгалдоакх областной партийни организаце хоадам боллаш дола балхаш дарах кадрай состав тоаенна хилар. ГрозНИИ а цхьабола болх бу кадраш кийчъеш, 18 саго толамца кхоачашдаьд диссертационни балхаш.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара нов. **Кириллова** аьлар:

— республика комсомольски организацей балхацара керттера дар вахара новкъавоалаш латта зIамига саг коммунистически уйла, творчески инициатива йолаш, хьалхашка отта декхар тIагIертта кхоачаш деш хургволаш хьалкхевар да. Из гIулакх кхоачашдулургда комсомольски организацешта керте шоай болх бовзаш, КПСС XXIII съездеи ВЛКСМ XV — съездеи решенеш кхоачашъяра кагирхой оарцагIбаха ховргдолаш бола нах хуле. Комсомольски кадраш кхеяра, хьахаржара, балхаш тIа нийсъяра хьакъе цхьадола гIалаташ дарах доклада тIа областной комсомольски организацена яь критика нийса я. Бокъалдар аьлча ба а бац тха цхьайолча райкомашта комсомольски организацешта керте бокъонца бола вожакаш. Дукха ха йоацаш ВЛКСМ обкомо балхах мукъавалийтар ВЛКСМ Грозненски райкома шоллагIа секретарь нов. Галаев. Кхыметтел райкома секретара эша комсомольски стаж а хинна яц цун.

Вай республике, йоах оратора, 30 шерал чухнахьа ха йолаш болча 7500 коммунистах комсомоле балхаш деш 150 саг мара вац. Цо хьахьокх комсомолера партийни ядро чIоагIъяра хьакъехьара КПСС XXIII съезда решенеш цхьайолча моттигашка кхоачашъеш ца хилар. Масала, отчетно-хоржама собранеш хилалехьа йиъ комсомольски организаце секретараш коммунисташ бар Ведана районе, хIанз шиъ мара вац.

Кадрай резерв кийчъе лерхIаш активо даим дешаргдола гIулакх вIаштIехьдаьккхад ВЛКСМ обкомо отчетно-хоржамий собрани хиначул тIехьагIа, семинараш еш латт комсомольски организацешка. Цхьабакъда, укхаза халонаш нийслу. Цхьайолча предприятей кулгалхоша деша аха мукъабувлийтац комсомольцаш, дешар дича а ца дича а башха доаца гIулакх лерх цар.

КПСС XXIII съезда, ВЛКСМ XV съезда, укх пленума решенеш ларде а лувцаш тоабергба областной комсомольски организаце кадрашца бу болх.

ТОАБЕ ТВОРЧЕСКИ ОРГАНИЗАЦЕ БОЛХ

Пленуме «КПСС XXIII съезда решенешка хьежжа къахьегамхой коммунистически кхетамца кхебара даькъерча творчески организацей балха хьалахи из дикагIа тоабара де дезарехи» доклад йир КПСС обкома секретара **Х. Х. Бокова**.

Докладчика белгалдаьккхар советски нах лакха коммунистически идейноста уйланца кхебелга — из цар марксистско-ленински мировоззрени хулийтилга, советски патриотизма, дохаргдоацача халкъий вошалла доттагIала, вай социалистически Даьхе дукхаезара уйла дегIакхувлилга, берриги нах сахкетам а болаш, тешаме къахьегамцара гIулакх леладеш хилар вIаштIехьдоалилга, нах кхетамца кхебара дуккха а болча къахьегамхоша шоай вахар халкъа вахарцара хадаргдоацаш дувзаденна хилар, къаьстта шоай а общественни а хьашташ цаIаш хилар бокъонца кхетадергдолча тайпара леладелга, керда общество хьалъераш буржуазни идеологецеи моралецеи классови машар ца хилара уйла йолаш хилар дегIакхувлилга да. Из декхар кхоачашдара йоккха роль я литературан искусствай: писателий, художникий, композиторий, артистий. Цар болх хадаргбоацаш бувзабенна ба коммунизм бахьан вай парте а дерригача советски халкъо а лоаттабеча къовсамца.

Советски литературен искусствой камаьхала а ювлаш дегIаухаргхилара тешам — творчески интеллигенцес ший болх дерригача советски халкъо, цун Коммунистически парте хьалхашка увттадеча декхарашка хьежжа беш хилар долга лерхI вай парте.

Мехка творчески интеллигенцеца цхьана, вай республика писателаша, художникаша, драматургаша, композитораша, актераша шоашкара доагIа дакъа лувц сийлахь-йоккха социалистически культура хьаяра юкъарча гIулакха юкъе. Вай белгалдаккха йиш я республика литературан искусстваи хобаллал гIа дIахьалхабаьккха хилар, боахама - политически декхараш кхоачашде къахьегамхой оарцагIбахара творчествашца хьинаре новкъостал лоаттадеш хилар.

Республикал арахьа кепа а етташ арайийнай писателий Арсанова, Ахматовай, Яндиева, Мамакаева, Эзизикова, Гайсултанова, Чахкиева произведенеш. Республика дуккхача художникий произведенеш укх тIехьарча шерашка зональни выставкашка дIахьувкха увттаь хиннай, хIаьта художник В. Мордовини скульптор И. Бекичеви «Советская Россия» яхача художникий выставке дакъа лоацаш а хиннаб. Лермонтова цIерахчеи Нурадилова цIерахчей театраш, иллеи халхареи ансамбла шоай искусства Москве Кремлевски театре дIахьийкхай.

Камаьхала а ювлаш мехка дуккхача районашка концерташ увттаду нохч - гIалгIай иллеи халхареи ансамбла.

Республика доазонел гаьнна араьха а доккхий толамаш доах РСФСР заслуженни артистка Нина Татьянченкой иллеш дахара говзало.

Ерригача Советски Союзе, шинна а полушаре мехкашка камаьхала а ювлаш чакхдийннад РСФСР-а, Нохч-ГIалгIай АССР-а халкъа артиста Эсамбаев Махьмуда концерташ.

ХIанз чIоагIа деган айдеш хьинаре болх беш ба республика писателаш, художникаш, композитораш, артисташ, музыканташ. Из гуш да литература, живописа, скульптура, музыка, театра керда произведенеш араювлаш хиларах. Вай къаьстта а чIоагIа гIадкхувл вай боккха кхетам болча творчески кагирхой искусствай литературан даькъе цIенхаштта камаьхала ювларо. Къонача писателий литературни объединенеш я Сунженски, Ножай-Юрта, Урус-Мартана, Шаьла районашка. Камаьхала а ювлаш болх бу кагирхой «Комсомольское племя» яхача газета редакцерча къонача творчески объединене. ХьинарегIа хулаш боагIа журналистий организацей болх.

Республике художественни самодеятельность дегIаахар массе а оагIора эстетически культура айяран халкъа творчества традиционни формаш кердагIча художественни культурапа эггара лакхагIча тайпара хадаргйоацаш дIахотталларан боаккха боккъалара гIа ба.

Вай творчески интеллигенци идейно - художественни хьакъехьа кхийна хилар хьахьокх Октябра 50-ча шера хетаяь дикка боккхача лоархIамера керда произведенеш хьаяра беча балхо а.

Нохч - ГIалгIай литература, белгалдоах докладчика, — из дуккхача къамий советски литература дакъилг да. Из бизза низ бенна, кхийна дIаэтта литература да, хIаьта кхы тIа айлуш а доагIа. Цунна юкъе дикка шера хьахьекхай историко - революционни тематика. Хьаяй дуккха а революцеи граждански тIемеи хьакъехьара белгала йола произведенеш.

Дикка лоацача юкъагIа вай литература лоадам боллаш гIа баьккхаб дукха хIама ца эшшаш ерригa жанраш дегIакхувлара новкъа. Роман арадаларо тешал ду нохч-гIалгIай литература дизза кхийна дIаэтта хилара. КIоарглуш йоагIа тематика а. Вай писателаш дикала оагIонаш йола герой лехаш ба. Фольклерни легендаех поэзеш яргара, шоаш баьчара лоамаши хиши хестадеш дола безамера куцаш дувцаргара, нонагIа а къаман этнографе элементаш теркалъеш хиларгара Нохч - ГIалгIайчен историегIа хулаш йола социалистически процессаш гойтарга бувлабаьннаб республика писателаш. Вай заманхочун образ хьагойта гIерташ ба. Араювла яьннай Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхоех лаьца йола произведенеш. ХIанзарча ханарча темашка бувлаш латт поэзе лирически жанраш дегIакхувлара хьакъехьа а. Философски лирика жанре дика гойтамаш тел бовзаш болча поэтий Дж. Яндиева, М. Мамакаева творчества, чIоагIа наха юкъе пIи хеза я Р. Ахматовой стихотворенеш, ешараша лерхIа майоагIа дикача маьхе лаьрхIай Н. Мухаева, З. Муталибова, С. Чахкиева дуккха а стихаш. Хоялал дIахьалхагIерт драматурги. И. Базоркина, А. Хамидова, Н. Музаева, С. Чахкиева, Г. Русакова, кхычар хIанзарча хана хетаьча цхьайолча пьесаша хьахьувкх драматургега театрий репертуар хIанзарча хана лоархIамерча дикача пьесашца йIаьхий хилийта шерра торонаш йолга.

Эрг-эргача жанраегIа болх беш ба вай художникаш - живописцаш, графикаш, скульптораш. Шоай произведенелка Нохч - ГIалгIайчен къахьегама денош хьахьувкха, къахьегама турпалаш хестабе гIерт уж. ТIехьарча ханарча выставкаша тешал ду республика изобразительни искусствапа лоадам боллаш хIамаш карагIдаьнна хилар. Художника Ф. Сачкой граждански тIема темах долча сурташа, фронтовой зарисовкаша, довзаш долча художника В. Мордовина суртаща, къаьстта а вай скульптораша даьча «Юрта коммунисташа» хьахьувкх вай художникий творчество кхийна яьнна дIаоттар дегIаухилга а цунна республика доазонел арахьа мукIарал делга а. Укх тIехьарча хана художникий мугIарашта къона творчески низаш тIадеттаденнад.

Цхьадола хIамаш карагIдаьннад музыкальни культура дегIакхувлара хьакъехьа а. Вай композитораша хьаьяй симфонически произведенеш, кантаташ, фортепьянни пьесаш, сюиташ, кхыяраш. ХIанз вай йолаш я тIехьа фортепьяно меттел, симфонически оркестр а лоькаш оалаш йола воай романсаш.

Дуккха а боккхача кхетамера произведенеш язъяьй къонача композитораша У. Бексултанова, А. Шахбулатова. Къаьстта а белгальяха йоагIа Бексултанова «Гамар», «Сказание гор», «Пионерски увертюра» яха симфонически поэмаш.

Теркаме я иштта композитора В. Ашкиназе «Праздничная увертюра» а, «Ленинах» яха А. Халебске керда илли а, вай композиторий кхыйола произведенеш а. Шерагара шерага дегIаухаш латт симфонически оркестрацара безам. Цо укх тIеххьарча хана ший лекхара говзал лакхъяьй, ший репертуар йIаьхегIа хилийтай. Нохч - ГIалгIайчен а вежарий республикай а композиторий музыкана дикагIа пропаганда е яьннай республикански филармони. Цу дерригне а тешал ду вай композитораш творчески хьакъехьа дегIаухаш хилара.

Iалаьмате йоккха я халкъ эстетически кхетамца кхедара школа йолча театра роль. Республика театраш гIерт хIанзарча вай ханаца оаз йоагIа пьесаш репертуара юкъекхаха. Цар балха юкъера дикала оагIув я уж эрсий, дунен, советски классика хьалаь юхедитар карадерзадеш хилар, цар лоадам боллаш йола уйла кагирхой дегаш хьалхьедча темашта тIаухийташ хилар, республика вахарцара къаман репертуар вIаштIехьйоахаш хилар. Театрий репертуар хьалъюз вошал долча республикай драматурге дикагIча произведенешца. Цо новкъостал ду республика къахьегамхой кхыча халкъий духовни мулках кхебара, гIо ду къамий искусстваш вIаший гаргга кхувлара а вIаший йIаьхий яра а. Театрашта вицлаш берашхара зритель а. Бераштa юкъе уж кхетамца кхедара боккха болх чакхбоах республикански таниний театро.

Вай республике дуккха а культурно - сердалон учреждене я. ХIанз цар балха керттера чулоацам ба КПСС XXIII съезда решенешта пропаганда елга. Дуккхача культура учреждене болхлой гIерт шоай беррига болх къоастам боллаш долча боахама - политически декхарашца айкха бувзам а болаш чакхбаха. Укх тIеххьарча хана кIезига - дукха ший болх дийнбаьб художественни самодеятельносто. Республикански хьажара хьалхарча туре дакъа лоацаш а 10119 саг хиннав, царех 4837 саг нохчийн гIалгIайн кахлнахах а болаш. ДикагIча коллективаша, солисташа, вокалисташа отчетни концерташ уввтадаьд Кирова цIерахча культуран салаIареи парке а телевидене гIолла а.

Советски нах коммунистически кхетамца кхебара боккхача лоархIаме я книжни издательство. Цо хIара шерагара-шерага шерду темашка, жанрашка, художественни говзалга диллача тайп-тайпара йола произведенеш арахецилга. Укх тIеххьарча 4 шера кхаь меттала араийцар 860 цIи йола книжкаш, цар юкъара тираж 2683 эзар экземпляр а йолаш.

Вай я 100 эзар гергга радиоточкаш, 60 эзарнел тIех радиоприемникаш, 50 эзар гаргга телевизораш.

Цхьабакъда, вайцига паг-нагахьа мара араювлац вай вахара юкъе хулаш дола керттера гIулакхаш кIоаргга хьахьувкха произведенеш. Кхоачам балла дац дика книжкаш, спектаклаш, концерташ. Цхьаццайолча произведенешна идейни тувлаладийтараш да, цхьан оагIора дерзалаь харцахьа хьахьувкх вай дIадахар а хIанзардар а, вайна хийрача лерхIараашца а уйланца а машарера гIулакхаш хулийт. Республика творчески организацеша хIанз а кIезига болх бу шоай произведеней партийнасталеи халкъалеи боарам лакхбара. Довзаш долча художника В. Мордовина диллача суртагара дIайиккхача литературеи искусствеи тахханалца вай йолаш яц коммуниста, боккъала а волча дуккхача наха хьалха латтачун, хьалха латтача хIанзарча ханарча турпала денна лера, чоалханера куц хьахьокхаш йола произведени. Парте XXIII съездо йоккха терко тIаерзаяьй нах советски патриотизмаи халкъий доттагIалеи уйлан кхетамца кхебара, уж пролетарски интернационализма принципий кхетамца кхебара дешашта. Вай парте кIаьдъялар доацаш ах бIаь шера чухьа чIоагIъеш хьаенай мехка дуккхача къамех долча халкъий вошала цхьоагIо, хIаьта из Советски Союза халкъий доттагIали вошали санна бола бохаргбоаца чIоагIа низ хулаш дIа а ийттай.

Вай республикана карагIдийнараш воаш дувцаш вай массе а хана дагакхаба деза воай мехка дерригача халкъий, эггара хьалха а сийлахь-боккхача веший — ший лоIамцеи кхетамцеи СССР халкъий доттагIал чIоагIденнача эрсий халкъа оагIонгахьара хинна новкъостал.

Вай вахаре хула уж геттара лоархIаме дола гIулакхаш вай литературеи искусствой хьа мишта хьувкх хIаьта? Писатела С. Арсанова «ДоттагIал дайзача» яхача романа тIа тешам а болийташ доаших цхьана лоаттабаьча революционни къовсаме хьа а хинна, чIоагIденна дIаэтта эрсий халкъацара нохчий халкъа доттагIал. Из тема хьахьекхай М. Мамакаева «Революце мурд», П. Музаева «Денал дарий марш», М. Сулаева «Товсолта лоамашкара дIавода», Х. Ошаева «ЦIера алан шераш» яхача романаш тIа а. КIезига - дукха кхоачамбу вайна граждански тIема тема яшхаро а.

Гаьнна вогIа латт Советски Iаьдал оттадеи социализм хьалъяреи йовкъаш сийрдаяхара гIулакх. Уж геттара дукха ирдена классови довнаш хинна, дуккха а боккъала башха турпалаш хьахилийта йовкъаш я. Цудухьа вай кагирхошта кхоачам балла дика йовзац республика историегIа ийтта эггара лоархIамера ханаш.

Вай хIанз а тIехьа яц Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIемах лаьца, цун турпалех лаьца йола биззача низера произведенеш, вешта аьлча, вай общественни а паччахьалкхеи а строй йохаюлургйоацаш чIоагIеи низ кхоачаши хилар, дуне фашизмах кIалхардаьккхача советски сага турпалал дIахьекхача советски халкъа эггара тIехъяьннагIа йолча юкъагIа лаьца йола произведенеш.

А. М. Горьке яьхад, литература кхоачашде деза декхар наьха дегашка эгIазал, къонахчал гIеттаделга, нах эздел а долаш низ болаш хилийтара долла а хIама делга да.

Ховш ма дий тIом йистебаьнначул тIехьагIарча юкъагIа тIема - патриотически тематикана хетаяьча дуккхача художественни произведенешка, кинофильманика советски наьха турпалера денал дIахьувкхара куца юкъе воча оагIорара гIулакхаш хилар гучадоахилга (уж хиннад мехка тайп - тайпарча районашка), царна духьал общественни эгIазал гIеттаелга. Из проблема теркалъе ха кхаьчай вай литературанеи искусстванеи а.

Ширача замах юхедисача телхача гIулакхехи царцарча къовсамахи лаьца дувцаш, докладчика белгалдоах вай республике нонагIа камаьхала а ювлаш вай экономикеи культуреи дегIакхувлилга цар геттара цIенхаштта юхаувзаш хилар. Царна духьаларча къовсама творчески интеллигенце болх хьинарегIа хилийта беза. Советски художника машар мишта хила йиш я вайцига дукха истий кхувлар, урдув, «кхел» хувшаелга, кхензбараш маьре ухийтилга, кхалнахаи мехкараштен деша багIа, кино, клубашка, театрашка аха мукъа ца телга санна дола телха гIулакхаш вайцига долаш хиларца?

Докладчика дIахо доаших социалистически культурера интернациональни къаманни дар нийса кхетадара дешаш. Культурни хувцамий процесс, йоах цо, социалистически къамаш идейни, духовни хьакъехьа вIаший кхотадаларца, къамий социалистически культураш дIахо дегIаахарца, вIаший гарга ахарца, цар интернациональни лардаш чIоагIъярца хадаргйоацаш ювзаенна я. Областной партийни организаце белгалара толамаш даьхад къахьегамхой интернациональни кхетамца кхебара, хIаьта вай чIоагIа тешам а бенна ала йиш а я, республика болхлойи юрташкарчеи къахьегамхошта юкъе чIоагIа интернациональни доттагIал да, аьнна.

ХIаьта а, бакъдараша хьахьувкхаш махиллара, республике хIанз а хулаш да националистически, шовинистически, кхыдола эуламера гIулакхаш леладелга. Уж кхы а воча дувл цхьаццаболча товраш дувцача исторически дIададахар а хIанзардар а кегадераша вахара, личностий къаьст-къаьстача бакъдарий мах марксистски позицешкара беш ца хиларах, объективно дале а е субъективно дале а интернациональни декхараш къаман хьашташта духьалдаха гIерташ уж хиларах. Халахете а цу тайпара дола «ца кхетош чакхдаха гIертараш» интеллигенцех цхьан даькъо хьалкхоаб.

Литературеи искусствереи дуккха а дола кхоачамбоацараш доашхалу вай исторически Iилма хIанз а тIехьа республика общественни вахара проблемаш во къестаеш хиларца, йоах докладчика дIахо. ХIанза а йохаяь дIаяккханза я «Единни потока» теори, вIаший га доахаш хиларах, тайпай га доахаш хиларах юхедиса телха гIулакхаш, йоацаш я Нохч-ГIалгIайченерча исторически хинна дIададахачоах, къаьстта а социализм оттаеча юкъах, классалах, классови къовсама формаех а башхалонех а йола монографически разработкаш. Хулаш дола лоархIамера социальни гIулакхаш тоаме-машаре къестаде гIерта моттигаш нийслу.

Вай исторически литература дуккхача произведенешка диллача хета йиш я, нохчийи гIалгIайи халкъаш советски Iаьдалга а социализмага а вай мехка кхыдола халкъаш санна классови къовсамга гIолла даьхкадац, аьнна.

Художественни литературе «единни потока» теори йолга да нохчашхеи гIалгIашхеи волча классови моастагIчун образ ца хилар, дIаяхача ханара а хIанзара а харцахьара хIамаш ца хьехаде гIерташ хилар, вахар махулла дов-шов доацаш дIахьувкха гIерташ хилар, шоай халкъ, кхыча халкъех хьада а долаш, даим бала хьийгача, кIалдисача, «даькъаза хьал тIа эттача» тайпара дIахьувкха гIерташ хилар.

Исторически дIадахачун мах укх шера 8 сентябре «Комсомольское племя» яхача газета тIа кепатехача педагогически института преподавателa нов. Верольске «ГIордаьннача Кавказа деноех дувцаргда вай» яхача статья тIа беччa тайпара бе йиш йолий-хьоагI? Цу тIа бакъду Кавказа халкъашта паргIато дуккхаезаш хилар» эрсаша боабари хIалакбари, просвещении культуреи тIакхухьаш хиннача» лоацаеннача духовни вахара мутIахьа хиларца тамашерча тайпара цхьана тарлуш хиннилга. Укхаза гIожача тайпара харцо хулийт Кавказа халкъий а лаччахьа самодержави морг по лерхIача сийлахь-доккхача эрсий халкъа а хьакъехьа. Нийса даь гIулакх да нов. Верольске далийта гIожа гIалат, цо исторически долашдар харцдаьккха хилар цу газета тIа яз а даь, историе института Iилма болхлоша нов. нов. Туркаевеи Шамиловеи гучадаккхар.

Докладчика белгалдаьккхар республикански газеташа литературан искусстван дешаш геттара кхоачамбоацаш хьедеш, творчески организацей балха идейно-художественни боарама ийнза яргIоаца влияни ца еш хилар, критически статьяш, рецензеш, обзораш наггахьа мара кепаетташ ца хилар, уж а чIоагIа тIехьаювлийташ, цкъаза лохача профессиональни боараме хулаш хилар, музыкальни культурана, цу даькъе симфонически музыкана еча пропаганда бе боаггIа мах ца беш хилар. Наггахьа мара ца хулаш дац рецензента шийна хетар общественни уйла хилар лерхIилга.

Каст-каста туллийташ язду «Комсомольское племя» яхача газето. Цун оагIонаш тIа цкъаза гIалатера хIамаш дувцаш хул литературан искусстваи дешай хьакъехьа. ЛоархIам болаш да вай газеташа кIоаргга, гIулакх довза а довзаш дешачоа кердача книжкаех, спектаклех, концертех, кинофильмаех, художникий суртех лаьца дувцаш хилар, литературан искусстван нийса мах бе цунна новкъостал лоаттадар. Цу дешай хьакъехьа газеташа ядераша нах искусство кхетае, боккъала тоам болаш хоза дар ремесленни харцчоах къестаде Iомабе беза, дешашбарий художественни чам кхебе беза.

Уж деррига декхараш да радиовещанеи телевиденеи хьалхашка латтараш а.

Доклада тIа йоккха моттиг къоастаяьй партийни организацеша творчески коллективашта кулгалдара, писателаш, художникаш, музыканташ, актераш лакхача гражданственностала а общества хьалхашкарча бехктохкамала а кхетамца кхебара дешашта. Партийни организацеша сатийнна, са а детташ творчески союзашта новкъостал лоаттаде деза таланташ эзагIа тоаялийтара, лакха идейни а художественни а дикалаш йоахкаш хиларца белгала йола керда произведенеш хьахилийтара хиланза даргдоацаш мелдола хьалаш а торонаш а хилийтара.

«Литературни гIулакх, — йоах В. И. Ленина, — партийни балхацара вIаштIехьдаьккха, плана боарамера, вIашагIделла дакъа хила деза. «Цо белгалдаьхад партийни гIулакха литературни дакъа партийни гIулакха кхыча доакъошта цхьатарра дIатардолийташ хила йиш йоацилга, цунца цхьан ханна хадаргдоацаш берригача партийни балхаца дувзаденна а дусаш.

Цу даькъе эш-эшача оагIора лостамаш деш хиланза дарг ца хилар белгал а доахаш, В. И. Ленина цунца цхьана цхьаккхе а тайпара гадоахарг де хIама дитадац литературанеи искусстванеи партийни кулгалделга Iолохдара. В. И. Ленина хьалхадаьха уж деррига хьехамаш цIаькха а дIачIоагIдаьд КПСС XXIII съезда решенешка. Укхазара хьайоагIа литературанеи искусстванеи ду партийни кулгал чIоагIданза дарг ца хилара вывод, хIана аьлча из цхьа бахьан а мелдаро искусства ший лоархIам, ший чулоацам, къахьегамхоша коммунизм хьалъяра лоаттабеча къовсамцара органически бувзам боабундаь.

ДОКЛАДАХ ЙОЛА ПРЕНЕШ

Къамаьл де эггара хьалхара дош лу КПСС Ленински райкома хьалхарча секретара нов. **Медведевна**.

Литературеи искусствеи дегIайоалаяра дешаш, аьлар цо, коммунистически партеи советски халкъои вай мехка дIахо а экономикеи культуреи дегIайоалаяра дешаех къоастадаь дувца йиш яц. КПСС XXIII съезд хинна дукха ха яц, цхьабакъда, цу ханачухь съезда решенеш кхоачашъяра карагIдаьннараш кIезига дац. Цу даькъе хьинаре къахьийгад творчески интеллигенце а.

Литературан искусстван деятелаша, Нохч-ГIалгIайчен творчески коллективаша камаьхал йоалаш къахьийгад. Дукха хIама карагIдаьннад культурни фронта къона болхлой кхебеш. Парте ленински райкома, цун бюрос тийхкад культуран искусстван учреждеией гIулакхаш, царна новкъостал даьд. Юххьанцарча партийни организацей новкъосталца парте райкома даим новкъостал даьд Лермонтова цIерахчеи Х. Нурадилова цIерахчеи театрай коллективашта, художественни фондана. Цунах доккха беркат даьлар. Лермонтова цIерахча театре хIанз дикагIа кийчъю репертуар. Зрителаша лакха мах бир «Клоп», «Преступление и наказание», «Денис Давыдов», «Эрсий нах» яхача а кхыча а спектаклий.

Театра коммунистий а КПСС райкома бюро а критически замечанеш кхоачашъеш Х. Нурадилова цIерахча театре чIоагIъяьй къахьегама дисциплина, дикагIа кулгалду комсомольскии профсоюзнии организацешта. ДукхагIа йоакхо ю политико-кхетама балха.

Нохч-ГIалгIайчен филармоне партийни организацеи коллективои дукха къахьийгад къахьегамхой эстетически кхетамца хьалкхебара, ужаш музыка йовзаш хилийтара. Республика городашкеи юрташкеи дукхагIа хул эстрада мастераш.

ДикагIа болх бе йолаеннай художественни фонда юххьанцара партийни организацеи цун творчески коллективи.

ДIахо нов. Медведева белгалдир творчески организацей балха юкъера цIенхаштара кхоачамбоацараш. Юххьанцарча партийни организацеша даим къовсам лоаттабац литература, театральнии изобразительнии искусство кIоарга чулоацам болаш хилийтара.

(Йистедоалар 4-ча оагIо тIа).

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома IV-гIа пленум

ДОКЛАДАХ ЙОЛА ПРЕНЕШ

(Йистедоалар).

Вай театрай цхьайола спектаклаш художественни боарам лоха болаш хул. Репертуар кийчъеча цIенхаштара гIалаташ дувлийт Нохч-ГIалгIай филармоне а.

Нов. Медведева белгалдаьккхар творчески организацей балхах, литератураи искусстваи дешаех республиканскн газеташа кIезига яздеш хилар, хIаьта цхьайолча хана гIалаташ дувлийташ а хилар. Къаьстта дукха гIалаташ дувлийт «Комсомольское племя» яхача газето.

Творчески интеллигенце къона кадраш кийчъе еза, творчески болхлошта болх бе лерттIа хьалаш йалашде деза, аьлар оратора.

Трибуна тIа я Нохч - ГIалгIайчен писателий Союза правлене председатель нов. **Ахматова.** Вай республикерча хIара литератора дика хов ший произведенеш наха мел эшаш я. Вай писателаша язду турпалерча исторех, Даьхен дог гIоздоаккхача тахнех, книжкаш язду граждански тIехьанех, Сийлахь-боккха Даймехка тIом лаьттача шерашка советски наха гойтача майралах, цар деналах. Дуккхача хIаманна бехктокхаме ба писателаш, эггара хьалха коммунистически кхетамца нах хьалкхебара декхар тIалож царна.

Цхьабакъда, писателаша хIанз а кIезига язду тIом лаьттача шерашка советски наха гойтача деналах, цар турпалах, вай бIухоех.

Укх тIеххьарча хана берашта лаьрхIа дукхагIа книжкаш яздаьдале а, берашта хьалхашка декхарийла ба писателаш. Писателий Союза эшачарех, «Лоаман Iуйре» «Орген» яхача альманахех дувц нов. Ахматовас. Республике журнал арадувргдола гIулакх вIаштIехьдаккхар дех цо.

Трибуна тIа ва «Грозненский рабочий» газета редактор нов. **Корнилов.** Дукха ха йоаццаш Москве хилар журналистий шоллагIа съезд, цул тIехьагIа литература, искусства, кхыча творчески организацей а болхлошца парте Центральни комитета чакхъяьккхар ерригсоюзни совещани-семинар, аьлар цо. Кепайоазоно къаьстта чIоагIа терко тIаяхийта дувца деза кердача экономически реформах.

Вай республика газеташа, ерригача советски пресса санна, укх тIехьарча хана дукхагIа язду экономически проблемаех, кIоаргагIа яшха гIерт экономически процессаш. Цхьабакъда, из ерригa а юхьиг мара яц, йоах оратора. ХIаначул тIехьагIа де дезараш кхы а дукхагIа да. Экономически реформех яздеча хана из объективно хиланза яргIоацаш хилар, Iилман ларда тIа чакхйоаккхаш хилар хьагойта деза. Дицдалийта йиш яц цхьаькха а. Буржуазни пресса шийна могар ду вай халкъа боахам дегIабоалабарах, коммунизма материально-технически база хьалъярах доацар дувцаш. Цудухьа кIоарга, дош кхета а деш язде деза вай экономика дегIайоалаяра юкъедоаладаьча кердачох, коммунистически парте политиках.

Вай хIанз а йоаггIача бесса хьахьокхац советски сага образ, цун гIулакхаш, цунна лагадоахкараш. Эсала Iомаду кагирхой вахар, цар оамалаш, белгалдаьккхар оратора. Иштта лерттIа терко яц тIема-патриотически темай а.

Докладчика аьннача тайпара, шоайла каст-каста вIашагIбеттабала беза писателаш, артисташ, композитораш, художникаш, журналисташ. Творчески организацей бувзамаш чIоагIа хиларга хьежжа леларгда вай гIулакхаш а, йоах нов. Корнилова. Журналисташа дукхагIа а дикагIа а язде деза искусстваи культураи болхлоех, хIаьта оаш хьинаре дакъа лаца деза прессе, радио, телевидене.

Идеологически болх лерттIа вIаштIехьбаккхараи советски нах, кагирхой коммунистически уйланца хьалкхебараи даим йоакхо ю Коммунистически парте, аьлар Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела нов. **Алмазова.** Советски Iаьдала 50 шу дизара сийна вахте этта къахьегаш ба республика кагирхой. Доккхий толамаш доахаш болх бу промышленносте, юртбоахаме хьинаре къахьегача кагийча нахеи мехкарашеи.

Цхьабакъда, царна юкъе а ба къахьегама дисциплина, общественни порядок, советски законаш телхаду нах. Массанахьа партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша лерттIа лелабац кагирхошца бу болх, йоах нов. Алмазова. Болх бе, шоай политически образовани лакхъе эша хьалаш Iалашде, физически культурей спорти шерра доаржаде деза кагирхошта юкъе. Кхувш йоагIа тIехье коммунистически кхетамца хьалхеяра кхы а лакхбе беза школьни, культурно - просветительни, комсомольски, профсоюзни организацей лоархIам. Харцахьа хIама мел лаьр саго болх беча, дешача коллективе дувца деза.

Коммунистически мировоззрени хьакхоллар, дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашта духьала къовсам лоаттабар — уж областной партийни организацена, берригача коммунисташта, республика къахьехьегамхошта хьалхашка латтачарех лоархIамегIа дола декхараш да, аьлар нов. Алмазова. Вайна юкъе хIанз а болаш ба дукха истий кхувла, кхенза йола йиIигаш маьре ухийта, урдув доаха, харцахьа лела нах. Уж кхоачамбоацараш цIендаь дIадахара дукха къахьийгад партийни, советски организацеша. Саг вийна пхьа боаллача ялх бIаь дезала юкъе машар баьб. ХIанз а шоай болх беш я пхьанаш дутийташ йола комиссеш. Цу хьакъехьа дукха хIама карагIдьннад Наьсарен, Ачхой-Мартана, Урус - Мартана районашка.

Къаьстта лира къовсам лоаттабе беза, белгалдаьккхар оратора, низах мехкарий удабеча нахаца. Царна духьала яла еза административни органаш, партийни организацеш, ерригa общественность.

Советски нах коммунистически кхетамца хьалкхебеча, реакционни гIулакхашца къовсам лоаттабеча доккха дакъа лаца деза творчески организацеша, вай писателаша, поэташа, кепайоазон, радио, телевидене болхлоша, белгалдаьккхар нов. Алмазова.

Дош лу «Ленина никъ» яхача республикански газета редактора нов. **Мехтиева.** Парти массаза йоакхо еш хиннай художественни литературеи искусствои идейни боарам лакха болаш, творчески организацешта хьалхашка латта хьадла дола декхараш кхоачашдара цар низ а гонзал а тIаерзаеш, йоах оратора. Коммунистически кхетам болаш къахьегамхой хьалкхебара дика ка маьхал йолаш къахьег вай писателаша, ерригача творчески интеллигенце. Литературеи искусствои дегIайоаладеча, цар лоархIам кхы а лакхбеча доккхий хIамаш карагIдувла йиш я кепайоазон а, аьлар нов. Мехтиева: Цу хьакъехьа «Ленина никъ» яхача газета коллективо лерттIа къа ца хьегалга белгалдаьккхар цо.

Вайцига хIанз йолаш яц литературеи искусстваи бокъонца йола критика. Писателаша язъю статьяш кIоарга критика йолаш хилац. Творчески организацешта, кепайоазонна дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашта духьала лоаттабеча къовсаме дукха хIамаш карагIдала йиш я. Цхьабакъда, из болх цхьоагIо йолаш а цхьа барт болаш а лелабац вай.

Укх тIеххьарча хана чIоагIа дегIаенай республика экономика, культура, дуккхача наха деза правительственни совгIаташ деннад, дикагIчарех Къахьегама Турпалаш хиннаб. Цу хувцамех, цу дикача нахах кIезига язду вай писателаша, журналисташа, йоах оратора.

Къахьегамхой коммунистически кхетамца хьалкхебара чIоагIа лоархIаме да керда традицеши обрядаши хьаяр, уж дегIакхувлар, царех яздар, уж наха юкъе дIайоаржаяр.

Цхьаболча министраша, райисполкомий председателаша кепайоазон тIа гIолла къовсам лоаттабац дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашта духьала.

Массехк дош аргда аз, аьлар нов. Мехтиева, юрташка хулача сходех. Дика кийчъяь, хоадам болча дешахетаяьча сходах доккха беркат даргда, цхьабакъда, из иштта ца хуле царех хьабала хайра пайда бац.

Республика творчески организацей болх тоабара, коммунистически кхетамца къахьегамхой хьалкхебеча цар лоархIам лакхбара доккха беркат даргда КПСС обкома пленуме уж дешаш дувцарах, аьлар оратора шийн къамаьл чакхдоаллаш.

Керда саг хьалкхевеча массаза а парте тешаме гIончаш хиннаб культура деятелаши творчески болхлойи, аьлар Лермонтова цIерахча театра партийни организаце секретара нов. **Куклина.** Бехктокхаме декхараш да творчески организацей коммунисташта хьалхашка латтараш.

Шоай театра балхах дувц нов. Куклина. Укх тIеххьарча хана керда итт спектакль оттаяьй театра коллективо. Цо хьахьокх советски драматурге толашагIа йола произведенеш театра репертуара юкъейоагIалга. Цар массане а доккха новкъостал ду къахьегамхошта коммунистически кхетам балара, уж идейно дегIакхувлара.

Цхьабакъда, хIанз а ала йиш яц театра кулгалхоша, партийни организаце репертуара дикагIа йола пьесаш юкъехухь аьнна. Из бахьан долаш цкъаза репертуаре нийслу идейни чулоацам лоха бола произведенеш а. Масала, театра коллектива доккха гIалат дар «Коа тIа бирса жIали да» яха пьеса оттаяр. Из художественни эсала пьеса сцена тIа дукха яханзар.

«Эрсий нах», «Денис Давыдов» санна йола йоккхий а чоалхане а спектаклаш оттае вIаштIехьдоалача коллектива могаргда моллагIа а творчески декхар кхоачашде, аьлар нов. Куклина.

Кагирхошта лерттIа кхетам балара, уж эстетически а нравственно а дегIабоалабара чIоагIа пайдане хургья хIанз оаха кийчъеш йола Шейнина язъяь керда пьеса. Шоай халкъа, партена хьалхашка бехктокхаме ба творчески организацей болхлой. Цудухьа цар даим лакхъе еза шоай говзал, идейни боарам. Творчески болхлочунга товш дац эгоизм, курал-сонтал йолаш, шийн новкъосташ ца лоархIаш хилар. Цу тайпарча ийрчача гIулакхашта духьала къовсам лоаттабу театра партийни организаце, ерригача коллективо.

Театра болх кхы а тоабара эшараш хьоахаду оратора. ТоIаш бац артисташ, тоае езаш я театра помещени.

Коммунистически кхетамца къахьегамхой хьалкхебара, литературеи искусствои дегIайоалаяра даькъе творчески организацешта карагIдаьннараш дийцачул тIехьагIа халкъа тIахьожама республикански комитета председатела нов. **Вахаева** дийцар творчески интеллигенце кхоачашде дезача доккхийча декхарех.

Тайп-тайпарча къамех болча болхлоштеи юрташкарча къахьегамхоштеи юкъе дохаргдоаца интернациональни доттагIал да аьлар цо. Из кхы а чIоагIдара, дегIадоаладара шоай берригa низ тIабахийта къахьега деза творчески организацей болхлоша. Шенхаштта къовсам лоаттабе беза национализманеи шовинизманеи духьала, дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашта духьала. Цу даькъе дукха хIама карагIдаргда писателашта, культураи искусстваи болхлошта. Наьха санна тоабе беза художественни самодеятельноста, клубай болх, терко е еза къахьегамхошта хоза, сакъердаме салаIара эша хьалаш Iалашдара.

Вай писателий произведеней идейно-художественни боарамах дувц дIахо нов. Вахаева. Цхьаболча писателаша шоай произведенеш сихагIа араяха гIерташ лерттIа къахьегац цар тIа. Цудухьа цхьайола произведенеш идейно а художественно а эсала хул.

Шеко яц КПСС обкома пленум хинначул тIехьагIа творчески организацей болх тоалургхиларах, цар вай заманга хьежжа дика произведенеш хьакхолларг хиларах, аьлар цо.

ЧIоагIа дика да, тахан, парте обкома пленуме творчески организацей балхах дувцаш, аьлар Нохч-ГIалгIай симфонически оркестра керттерча дирижера нов. **Воцапа.**

Укх шера тха коллективо шийна хьалхашка отталаь декхар дар — балха профиль хувцар, коммунистически кхетамца къахьегамхой кхебара филармонех эстетически музыкальни центр яр. Цудухьа мах боацаш массехк концерт оттале лаьрхIар оаха студенташта, болхлошта, республика интеллигенцена. Цхьабакъда, цу концерташка кIезига нах хилар.

Антихудожественни, воча музыкана духьала оттае еза дикагIа йола музыка. Цунна дувзаденна къоастаде дезаш дукха дешаш да. РСФСР культура министерства коллеге белгала малдара Нохч - ГIалгIай филармони чIоагIъе еза лакхара музыкальни дешар дийшача нахаца. Мичара боалабергба уж нах, Грозне е музыкальни вуз а, е консерватори а ца хилча. Квартираш ца хиларах кхычахьара нах боалабе йиш яц тха.

Кхыча городашка санна, аьлар оратора, Грозне а искусства училица хьайийлача нийса хургдар, хIаьта Нохч - ГIалгIайче композиторий Союза отделене хьаеллара новкъостал делга а дийхар цо.

Республика творчески организацей балхах дийцар писатела нов. **Мамакаева.** Цо белгалдир ши дош: дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашца къовсам лоаттабеча литература лоархIами литературеи искусствои современность мишта кхетае езеи.

Вай вахаре хIанз а дукха да вай дIахьалхашкахьа ахара новкъарле ю кхоачамбоацараш. ЦIенъяь дIаяха еза националистически шовинистически уйлаш. Къовсам лоаттабе беза шариIата бокъонаш дийнъе гIертаращца. Цхьаккха къахетам а боацаш духьала дала деза вай тунеядцашта, нах Iехаберашта, вайна даха а къахьега а новкъарле ерашта. ДукхагIа болх беш хила беза писатела-публициста, писатела общественни деятела ира къоалам.

Партийни, пачхьалкхен, боахама, культурни вахаре ленински принципаш нийза кхоачашъеш хиларах доккхий хувцамаш хиннад советски общества вахаре, аьлар оратора. Нах хьалкхебе, царна новкъостал деш мел дар литературанеи искусстванеи современни да.

Цхьабакъда, республика писателаша кIезига язду вай ханарча турпалех, цар вахарах, балхах.

Пистела декхар да шийн талантаца халкъа исторе чухь мел хинна дикагIдар дийндар, юхаметтаоттадар. Из болх беча хана чIоагIа лорхIаме я писатела лаьца идейни позици.

КПСС XXIII съезде пачхьалкхен проблемаех санна дийцар художественни творчества проблемаех а. Цудухьа парте тешамах доккхал деш хила веза хIара писатель. Цун произведенеш вахар кIоаргга довзаш язъяь хила еза.

Нохч-ГIалгIайчен Художникий Союза балхах дийцар цун правлене председатела нов. **Сачнос.** Художникаш дукха беце а районашка, заводашка дикка йоккха актив я тха, аьлар цо. Къилбаседа Кавказа выставкаш еча дукхаза дакъа лаьцад тха художникаша.

Республике цIи хезача наьха портреташ, историко-революционни темах дола картинаш яздеш, дворецаш кийчъеш, памятникаш деш ба хIанз художникаш. ХIанз тха союзе ба нохчий, гIалгIай художникаш.

Трибуна тIа ва КПСС Сунженски райкома секретарь нов. **Гайсанов.** Профессиональни а самодеятельни а искусство дегIакхувлара мел эша хьалаш да тха районе, аьлар цо. Парте райкомои райисполкомои даим йоакхо ю творчески организацей, царна эшаш дола новкъостал ду. Республике цIи хеза да тха халкъа театр, дукха нах ба художественни самодеятельносте дакъа лоацаш, тханцига вIашагIъеллай шиъ казачий хор, 6 духовой оркестр.

Цхьабакъда, самодеятельни артисташта профессиональни коллективаша бокъонца новкъостал де деза. Тха района шефаш лоархIаш ба Лермонтова цIерахча театра артисташ, хIаьта цар хIанзалца даь цхьаккха хIама дац. Цхьа хIама белгалде безам барса, йоах нов. Гайсанова. Цхьаккха дича ла йиш йолаш хIама дац районе спектакль, концерт оттаде боагIа артисташ «тхо юрта долх» яха уйла дага а йолаш ухилга. Юрташка бахараштa а йова бокъонца йола искусство. Из дицдалийта йиш яц.

Районе кIезига бац илли дукха деза а из хоза ала ховш а бола нах. Цудухьа тханцига хоровой общества филиал хьайийлача бакъахьа хургдар. Сунженцаша дег тIара баркал аьлар, чIоагIа раьза хинна тIанийцар композитор Аверкини иллиалархо Руслановаи, хIаьта цар художественни самодеятельноста болхлошта доккха новкъостал а дир.

Вай писателаша укх тIеххьарча хана цхьадолча даькъе дика произведенеш хьакхеллай. ХIанз цар дукхагIа язду вай ханарча нахах, производстве хьалха латтарех, новкъостал де а хьаллаца а деза моттигера литературни низаш, дукхагIа вIашагIбеттабала беза колхозхошца, белгалдаьккхар оратора.

Юрташкара культурно-просветительни учрежденеш хьалъяра, царна ремонт яра хьахецача ахчах лерттIа пайда эцац гIишлошъераши гIишлой материлаши кхоачамболлаш ца хилар бахьан долаш, йоах нов. Гайсанова. Цу гIулакхага хьажа еза республикански организацеш.

Творчески организацей болх дIахо а тоабар, къахьегамхошта коммунистически кхетам балара цар лоархIам лакхбар, Iалаьмате бехктокхаме гIулакх да аьлар республика культура министра нов. **Татаева.** Цу дешашта дукхагIа терко е баьннаб театра болхлой, культура деятелаш. Театрий репертуарашка ярех дукхагIъяраш хIанзара советски пьесаш я. ТIехьтIехьагIа дикагIа гIулакх ду юрташкарча къахьегамхошта. Овлан тIара тоабеннаб симфонически оркестра болх а.

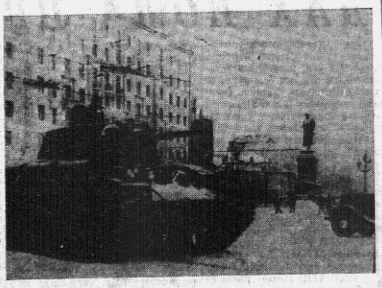
Цхьабакъда, дукха кхоачамбоацараш да культурно-просветительни учрежденей балха юкъе. Юрташкарча культпросветучрежденей болх тоабара царна даим новкъостал де деза парте райкомаша, райисполкома, республикански организацеша, белгалдаьккхар оратора.

Театра коллективо спектаклаш увттаяра лаьрхIа хьалъяь йола помещени ца хиларо чIоагIа новкъарле ю. Ерригa культура учрежденеш кхыча гIулакхашта лаьрхIа хьалдаьча помещенешка я. Цо торо хилийтац профессиональни говзал лакхъе а лерттIа болх бе а.

Кхы дIахо ла мегаргдолаш дац, йоах нов. Татаева, гIишлошъеча организацеша культурни объекташ хьалъяра дIахийца капиталовложенеех бизза пайда ца эцилга. Сийлахь-боккха Даьхен тIом хилалехьа башха-дика къонача зрителий театр дар Грозне. ХIанз из юха хьадийлача кагирхошта, дешархошта коммунистически кхетам балара доккха новкъостал хургдар. Иштта цхьан хана радиокомитете вIашагIъеллаяр халкъа инструментий оркестри хори. ХIанз уж йоацаш я. Къаьстта халача хьалашка я юрташкара культпросветучрежденеш. Помещенеш ремонт е езаш я, кхочаш яц музыкальни инструменташ, эшаш кхы дукхха а хIамаш да.

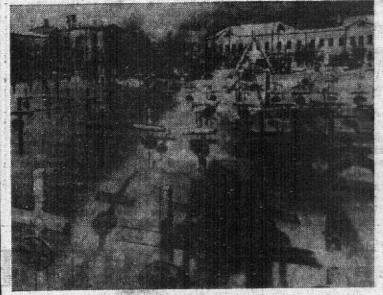
Культура болхлоша шоай низ кхобергбац къахьегамхой коммунистически кхетамца хьалхебара, Советски Iаьдала 50 шу дизара йоагIача тайпара кийчо яра, аьлар оратора, шийн къамаьл чакхдоаллаш.

МОСКВАНА ЮХХЕ НЕМЕЦКО-ФАШИСТСКИ БIУ БОХАБЬ 25 ШУ ДИЗАРГА

Лаьхерча сурта тIа: Пушкински майда тIара фронте дIайолха еза - йоккха танкаш.

Н. Грановски сурт. ТАСС фотохроника.

Город Калугера немецки салтийи эпсарийи кашамаш (лохехьа). ТАСС фотохроника.

АЬСА — КХЕРАМЕ ЛАЗАР

Аьса яхача лаьазо, дуккхача боахамашка, районашка, областашка, краяшка, республикашка гIолла дIа а даржаш, хьайбашта доккхий зенаш деш хул. Иштта из дIадаржарах эпизоотия оал.

Цамогаш долчеи лазар текхачеи хьайбай продуктивность чIоагIа лохлу, племенной а боахама а гIулакха башха пайдана хилац уж. Цамогаш хиннача хIара беттача Iатто шера 300—500 литр шурий эшаю, 30—50 килограмм дулх тIера доал. Из лазар кхийтта кагий хьайбаш Iалаьмате дукха довш моттигаш нийслу каст-каста.

БIаргагуш йола клинически белгалонаш хьагуча ца йоахаш цхьа ха йоаккх лазаро — 2—7 ди. Доахана аьса хилар хьахьокхаш йола белгало багарча шаьрача мордашта айпаш хилар а чопи мазаши вIашагIа а увш багара шодаш ахар а.

Лазар кхийттача юххье 40—41 градус а кхы дукхагIа а лакхлу хьайбай дегIацара температура, дара чам бов, деттача доахана чIоагIа эшаю шура. Дукха ха ялалехьа багарча шаьрача мордаш тIа, долаш тIа, мерий чу ахкаргаш доал, хий чу а латташ. Уж ахкаргаш шоллагIча дийнахьа лийлха а лийлхе, уж хиннача моттигашка човнаш — эрозеш хул. Ужжамо човнаш хулаш хул баргашта юкъе а шамараштa а. Баргашта из лазар кхийттача хана хьайба астагIа лелх. Аьса геттара чIоагIа Iаткъ Iаьсашта, хIана аьлча цо кхы а кер чу, шоргаш ка лазар, чен хьоаду царна, дего бу болх бохабу. Доаханначул кIезигагIа хул лазар Iаьсашта бага.

Женен гаьзараштен лазар кхетара керттера белгало—когашта айп хилари астагIа лелхари. Баргашта юхxе а юкъе а дестамаш хул, цул тIехьагIа човнаш хул. Лазар хала кхийттача хана устагIа халла мара хьагIотталац, дIабохалац. ХIаьта гаьзарашта баргашта меттел, бага а хул лазар.

Хьакхарчашта дукхагIа мерий чун баргашта юкъеи хул лазар, нана хьакхарчашта — цул совнагIа тIарашка а.

Хьайбаш аьсах лораде а из лазар дIа ца даржийта а йиш йий? Я. Цхьабакъда, цу гIулакха массане а кхоачашъе еза ветеринарно-санитарни мероприятеш. Ераш я царех керттеръяраш.

Арахьара тIабоагIача нахан хьайбаштеи никъ бехка беза лазар кхетанза йолча фермай территореш тIа уж хьатIа ца кхачийтар духьа, фермай территори гобаькха сангар а яькха кийчъе еза арахьара хьайба сехьа даргдоацаш. Кхыча боахамий хьайбашца цхьана доажаде мегаргдац фермера хьайбаш. Даим цIена лелае еза хьайбай помещенеш. Хан-ханнахьа профилактически дизенфекци е еза цига. Уж гIулакхаш лаьрххIа чакх ца даьхача даргдац, нагахьа санна кхыча боахаме е районе хьайбашта аьса хинна моттигаш гучаяьннаяле.

Аьса хинна е да аьнна хеташ дегабуам беш дола хьайбаш ферма территоре тIа хила езаш йолча изоляторa чу дохка деза.

ХьалхагIа уж хьайбаш хиннача моттигашка а еш, цул тIехьагIа ерригача хьайбай помещенешта, инвентара, хьайбашта гIулакх деча хана леладеча предметашта, ерригача ферма территоре тIа а бокъонца дизинфекци е еза. УнахцIена да аьнна хеташ дола вож хьайбаш шоаш хиннача дита деза, дIа юха а ца кхувлаш, ферма территоре тIара ара а ца доалийташ. ДаьгIенашка дажаш лелаш лазар кхийтта доахан а иштта дIакъоастаде деза, хIаьта унахцIена да аьнна хетараш шоаш долчча доажаду, кхыча участкашка дIа юха ца а кхувлаш. Лазар кхийттача территоре тIа кхыча районашкара е боахамашкара хьайбаш а нах а хьатIабаргбоацаш чIоагIа ха оттаде деза.

Деттача доаханна аьса хинна йолча фермашкара арахьа а боахама чухьа дIадахийта а мегаргьяц лазарах цIенъянза йола шурей шурий продукташи.

Цхьаккха дича а бийда шура тела мегаргьяц Iаьсаштеи хурскештеи.

Общественни хьайбаш леладеча ферме санна, иштта шоай доалахьа доахан долаш болча наьха боахаме а аьса хинна моттиг гучаяьлча, цу [illegible] ветеринари лораен къахьегамхой депутатий моттигерча Советагахь. Къахьегамхой депутатий моттигерча Советий исполнительни комитеташа яьча хIара боахаме е бIарчча юрта карантин оттаю.

Карантина условешка яхачох, мукъа лац аьса хиннача юрташкара цхьаккха тайпа хьайба, хьайбаш дал, бийда шура, кхыйола бийда шурий продукташ арахьа а цу юрта [illegible].

Аьса яха лазар хьайбашта кхийттачул [illegible] беррига граждашка.

Карантин оттаьча юрташка хьайбий продукташ [illegible] базарашка: цIекий, тха, тIехьаьнаш [illegible].

М. САГОВ,

Нохч-ГIалгIай ветеринарни Iилма-тохама станце зоогигиена отдела заведующий.

ГУДЕРМЕСА КХОАНЕ

Гудермеса Къилбаседа - малхбузехьа. Шу хьалха а тIехьа пхьаккха а хIама дацар, хIанз производственно-технически училища, общежити, столови йолча моттиге. Вай республике йоккхагIчарех хургйола, Къилбаседа - Кавказски синтетически каучука завод хургйолча майда хьалъейолаьча гIишлой хьалхара юхьигаш я уж. Дlахо укхаза кхоачашдергдолча балхех лаьца къамаьл хилар са синтетически каучука завода капитальни гIишлошъяра отдела начальникаца М. С. Подольскеца.

Вай правительства постановленеца 1965 шера городе Гудермесе хьалъейолаьй Советски Союзе йоккхагIчарех цаI йола синтетически каучука завод. Ала дезаш да Гудермесски промышленни цхьан узел синтетически каучука заводах лаьтта Iерг ца хилар. Цунца хургья синтетически хьаьна кислотни завод, хьалъергья йоккха ТЭЦ, гIишлой индустре база, кхыйола предприятеш. ХIаьта цу йоккхача гIишлошта юкъе хьалха болх бе дIайолалур тха завод хургья.

Завод хьалъе долалуш къоастаде дезаш дар канализаце, энергоснабжене, телефонни бувзама, кхы дукха технически дешаш. Боккха лоархIам болаш да завод машиннаькъа станце юхе хьалъеш хилар. Цу станцех бизза пайда эцара тхоай машиннаькъа ветка хьалъеш да тхо. ХIаьта завод хьалъеча керда методаш юкъехухьа оаха. Завод хьалъеча боккха пайда эцаргба бетонах, аьшкабетонах, кизгах. Цул совнагIа пайда эцаргба макетни проектированех а. Шин дешаца аьлча; завод хьалъеча технически документацеш хилар совгIа, хургья — болхлой чертежаши деталеровочни чертежаши. Цу гIулакхо торо хулийтаргья гIишло сихагIа хьалъе.

ХIанз технологически цехаш хьалъяра йола майда кийчъе езаш да тхо.

Укх сахьате оаха бул машинниькъ, тIоникъ, хьалъю водоотградительни дамба. ХIаьта укх шера хьалде долалургда наха чуIе цIеноw.

Цу дерригача балхий комплекс кхоачашъяра хьалъе езаш я гIишлой индустри база. Гудермесе хьалъеча промышленни предприятешта эша материал, автотранспорт, кхыдараш цу базо лоаттадеш хила дезандаь, из сихагIа хьалъяра беррига низ тIабахийта беза гIишлошъераша.

Лоацца дувцаргда аз синтетически каучука завод болх бе йолаелча Гудермес мишта хувцалургья. Шин микрорайоне бахаш хургба болхлой — цхьоалагIчен кхоалагIчен. Цига хургья берий бешамаш, яслеш, культурни учрежденеш. Укх шера хьалхара цIа хьалдеш да тхо.

Уж ерригa гIишлош хьалъяь яьлча город Гудермесе баха нах 75 эзарнега дIакхоачаргба. Из Iалашъяь хургья канализацеца, газаца, хицa., иштта кхычарца.

Ховш ма дий уж балхаш кхоачашдара боккха низ эшилга. «Грозпромстрой» треста СМУ-3 я хIанз подрядни гIишлошъяра организаци. Бакъда, эшача тайпара болхлой бац тхо долча, кхоачаш бац каменщикаш, штукатураш, маляраш, слесараш, электрикаш. Нагахьа санна говзал Iомае безам болчунна тхо долча я производственно - технически училища.

Иштта я Гудермеса кхоане.

Ю. КУРСНИЕВ.

МИШТА ХУРГБА ХАОТТАМ

4-ча ноябре дензз 8-ча ноябре кхаччалца морхаш а йолаш юкъ-юкъе ехкан а хулаш ха латтаргья. Цу ханах хьалхарча ах даькъе дукхагIча хана йоачан а йоацаш, къулба - малхбоаленгахьара гIийло хьекхаргба мух, цкъаза боврамга а кхоачаш, температура бийсашка 3—8 градус, дийнахьа 12—17 градус йIайха хургья. Вокх ах даькъе юкъ-юкъе лоадамбоацаш йоачан а хулаш, цхьацайолча моттигашка дохк а доаллаш мух малхбузехьара гIийло хьекхаргба боврамга а кхоачаш, температура бийсашка 2 градус шелалгара 3 градус йIовхалга кхоачаш хургья, дийнахьа — 5—10 градус йIовхалга кхоачаш.

Редактора зам. А. А. МЯКИЕВ.

ЛадувгIа

5 ноябрь, 1966 шу.

РАДИО: 8.25 — «Вежарий дарах» эшарий концерт. 8.45 — «Къона тIехье» (нохчий меттала); 16.00 — Къонал» (нохчий меттала); 16.15 — Вай доттагIий моершелаш; 17.15 — Концерт; 18.23 — «Турпала [illegible]» [illegible] 19.00 — «Болхбой дарах» радиогазета (гIалгIай меттала); 19.30 — ЛадувгIа эшараш, [illegible].

Хьажа

5 ноябрь 1966 шу.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ: 18.00 — Берашта йола фильм; 18.35 — [illegible]; 19.35 — [illegible]; 20.35 — [illegible]; 21.05 — [illegible].

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-30-91; [illegible] секретаря — 2-45-48; редакцей вахара, промышленни, юртбоахамий, культурай, [illegible] отделий — 2-25-72; корректорски — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-30-91; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленности, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорская — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ02366. Заказ № 5734.

ДЕШАРХОЙ ПРОИЗВОДСТВЕННИ БРИГАДАЙ СЛЕТ

Дукха дешархой гулбелар Шаьла районни культура ЦIагIа дешархой производственни бригадайи звеньяйи хьалхалаттарий слете 1966 шера района дешархоша баьча опытнически балха а общественно - пайданарча къахьегама а жамIаш даьдар. [illegible] 2074 пионери комсомолецаш. Цар иштта обработка яьй 600 гектар дола лаьттан тIа. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара яьккхай 33 центнер хьажкIий, 230 центнер шекара свеклай.

Къахьегамо лерхIар — агротехника Iомаяр, къаьсттача практически хьалашка из юкъехьа Iомабалар. 65 звено юкъе а йолаш, 26 бригада яр районе болх беш. Балха результаташ къаьстта дика яр № 1 йолча Аргунски юкъерча школа дешархой, Сержень-Юртарча, Атагерча школай, № 1 а № 8 а йолча Шаьларча юкъерча школай дешархой.

Цар шоаш кхеьча культурай экспонаташ ера шоашца.

Хьокхамаш дика да свекла лелаерий а — Салулаева Сацийтай, Берлукаева Санета, Мадаева Седий. Планах 220 центнер кхее лаьрхIа хиннача метте, цар 300 центнер яьккхай хIара гектара тIара.

[illegible] таш увттаду.

Болх во баьбац № 1 йолча Аргунски юкъерча школа 7—10 классашкарча дешархоех латтача производственни бригадо а. Укхаза вIашагIеллаяр 208 гектара тIа обработка еш хинна свекла лелаю, [illegible]

[illegible] ни бригадашка а школьника Iомаду Iалама законаш, коллективни къахьегам вIаштIехьа мишта боакх хов.

ХIара шера, школенна юхерча участкашкара а колхозийи совхозийи кхашкара а балхаш чакхдаьннача тIехьагIа, «Хьувкъама ди» яха школа [illegible]

Слет чакхъьяьннай. Дукхачарна Сийлахьа грамоташи мехала совгIаташи деннад.

И. КАМАЕВ.